№ 206 ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 9 **1905** ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 9 № 206

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Pour Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

Աւետիք, Կատարինէ, Հայկանուշ, Վարդան, Մակար, Գրիգոր Թառայեանցները և Եղիսաբեթ Միրզոյեանցը ցաւօք սրտի յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին առաջիններն իրանց սիրելի որդու, երրորդը իր Թանգագին եղբօր, չորրորդ, հինգերրորդ և վեցերորդը իրանց եղբօր որդու և եօթերորդն իր սիրելի Թոռան՝

ՀԱՅԿ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ ԹԱՌԱՅԵԱՆՑԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ ուրբաթ, հոկտեմբերի 7-ին, առաւօտեան ժամի 3-ին: Ամբիծը լինելու է երկուշաբթի, հոկտեմբերի 10-ին, երեկոյեան ժամի 6-ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը եւ երեքշաբթի, ամսիս 11-ին, առաւօտեան ժամի 10-ին, իր սեփական տանից Կրասնօգօրսկայեա փողոց № 56 դէպի Կուկիայի Աստուածածին եկեղեցին, Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: (եր.) 1—2

Վշտահար Մարիամ Մովսիսեան իր զաւակներով, Աննա Դաւիդ-Վնա Ափրիամեան և Մովսէս Իւանիչ Տէր-Առաքելեանը իր զաւակներով ցաւօք սրտի յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին առաջինը իր սիրելի ամուսնու, երկրորդները Թանգագին հօր, երրորդը իր անմոռանալի եղբօր և վերջինները իրանց փեսայի՝

ԻՒԱՆ ԴԱՒԻԴԻՉ ՌՈՍՏԵՎԱՆՕՎԻ

վաղաժամ մահը, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, հոկտեմբերի 4-ին: Ամբիծը շաբաթ, հոկտեմբերի 8-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին: Յուղարկաւորութիւնը կիրակի, ամսիս 9-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, իր բնակարանից (Սիօնսկի պերէուլօկ № 15) դէպի Ջգրաշէն եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: (ու.կ.) 1—2

Աղէքսանդր Սարգսեան Սարգսեանց, Լուսաբեր Աւետիսեան Սարգսեանցը, Նիկողայոս, Աւետիս, Կարապետ, Սուրէն և Անուշ Սարգսեանցները ցաւօք սրտի յայտնում են իրանց ազգականներին ու ծանօթներին իրանց փեսայ,

ԱՒԵՏԻՍ ՓԱՆԵԱՆ ՓԱՆԵԱՆՑԻ

մահը և խնդրում շնորհ բերել հանգուցեալի Թաղմանը, որը լինելու է ամսիս 11-ին, երեքշաբթի օրը, ժամը 10-ին Ելիսաւէտեան փողոցից № 15. դէպի Սուրբ-Նշան եկեղեցի: Ամբիծը ամսիս 9 և 10 ին երեկոյեան ժամը 7-ին:

Սօֆիա Արասխանեանց, Եւգենիա Մսրխանեան, Նունէ Զարգարեանց, Հայկանուշ Մելիք Ալլահվերդեան, Շուշանիկ Շեքերջեան, Մարիամ Սիմէօնեան և Աւետիս Զարգարեանց, Կարապետ Մսրեանց, Աւագ Մելիք-Ալլահվերդեան, Յարութիւն Շեքերջեան, Սիմէօն Սիմէօնեան ցաւօք սրտի յայտնելով առաջինները իրանց եղբօր և երկրորդներն իրանց աներորդու

ԱՒԵՏԻՍ ՓԱՆԵԱՆ ՓԱՆԵԱՆՑԻ

մահը, խնդրում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին շնորհ բերել հանգուցեալի Թաղմանը, որը լինելու է ամսից 11-ին, երեքշաբթի օրը, ժամը 10-ին, Ելիսաւետեան փողոցից № 15. դէպի Սուրբ-Նշան եկեղեցի: Ամբիծը ամսիս 9 և 10-ը երեկ. ժամը 7-ին:

Մելքոն Մարգարեանց ցաւօք սրտի յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին իր խնամակալ Ագուլեաց բնակիչ

ԱՒԵՏԻՍ ՓԱՆԵԱՆ ՓԱՆԵԱՆՑԻ

մահը, խնդրում է շնորհ բերել հանգուցեալի Թաղմանը, որը լինելու է ամսիս 11-ին, երեքշաբթի օրը ժամը 10 ին, Ելիսաւետեան փողոցից № 15. դէպի Սուրբ-Նշան եկեղեցի: Ամբիծը ամսիս 9 և 10-ին երեկոյեան ժամը 7-ին:

Փանի Փանեան Փանեանց, Սօֆիա Աղեքսանդրեան Փանեանց, Խաչատուր, Նիկողայոս և Ստեփան Սօֆիա Գրիգորեան, Մարիամ Փարսադանեան Փանեանցները ցաւօք սրտի յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին առաջինն իր որդու, երկրորդը ամուսնու, երրորդը եղբօր ու չորրորդը տագեր Ագուլիսաբնակ

ԱՒԵՏԻՍ ՓԱՆԵԱՆ ՓԱՆԵԱՆՑԻ

մահը, խնդրում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին շնորհ բերել հանգուցեալի Թաղմանը, որը լինելու է ամսիս 11-ին երեքշաբթի օրը ժամը 10 ին, Ելիսաւետեան փողոցից № 15. դէպի Սուրբ-Նշան եկեղեցի: Ամբիծը ամսից 9 և 10-ին երեկ. ժամը 7 ին:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փոխարքայի խորհրդի վճիռը: Իրագործութեան շաւղի վրա: Վերջին տեղեկութիւններ: Տեղեկութիւններ գաւառից:—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ընթերցողի օրագիրը: Բագուի փախստական բանւորներին: Դրութիւնը Ջիւանշիրի գաւառում: Նամակներ Բագուից, Ալէքսանդրօպօլից, Ասխաբադից: Նամակներ Խմբագրութեան: Ներքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Կարմիր հէքիաթներ:

ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ՎՃԻՌԸ

Երէկ, հոկտեմբերի 8-ին, Կովկասի Փոխարքայի խորհուրդը, որին մասնակցում էին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Նահապետ եպիսկոպոսը, Կովկասի ուսումնարանական շրջանի ներկայացուցիչ Լօպատինսկին, դաղտնի խորհրդական Միցկեվիչ, Մեդվեդիեվ և ուրիշները, նախագահութեամբ Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական Սուլթան-Կրիմ-Գիրէյի, քննեց 1897 և 98 թւին գրաւած հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցների շինութիւնները և գոյքերը վերադարձնելու հարցը:

Խորհուրդը մի քանի հարցեր լուսաբանելուց յետոյ՝ կայացրեց հետևեալ որոշումը. այժմ իսկ, առանց սպասելու Պետական Խորհրդի որոշման, յանձնել հայոց հոգևոր իշխանութեան 1897 և 1898 թ. ծխական բոլոր դպրոցները իրանց շինութիւններով և ամբողջ գոյքերը ի ժամանակաւոր վայելումն, մինչև տեղի կունենայ Պետական Խորհրդի որոշումը և վերջնական յանձնումը:

Երկրագործութեան մինիստրի լիազօր Մեդվեդիեվը յայտնած լինելով, որ ինքը կալուածները կը յանձնէ այն դէպքում, երբ ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն պաշտօնապէս կը հաղորդէ նրան այդ մասին, հոգաբարձուի օգնական Լօպատինսկին յայտնեց համաձայնութիւն:

Եւ այդպէս այս օրերս Կովկասի բոլոր տեղերում կը յանձնվեն 1897 և 1898 թւին գրաւված բոլոր հայ դպրոցները իրանց ամբողջ գոյքերով և շինութիւններով:

ԻՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՇԱՒՂԻ ՎՐԱ

«Մշակ»-ի անցեալ համարում մենք հաղորդեցինք կին բժիշկ Օհանեանի առաջարկութեան մասին՝ կատարելագործելու ջուլհակութեան արհեստը մեզանում և մտցնելու նրան մեր այն տեղերի գիւղական կանանց շրջաններում, ուր այս տարվայ աղէտները այնքան սոսկալի հարուածներ են տուել տեղական տնտեսութեանը:

Տիկնոջ առաջարկութիւնը համակրութիւն է գտնում մեր հասարակութեան մէջ: Թիֆլիսի կանանց մի քանի խմբեր հետաքրքրված են այդ գործով և մենք երէկ տեղեկութիւն ստացանք, որ կանայք պատրաստ են օգնել նոր արհեստի պատուաստման գործին:

Վաղը, երկուշաբթի օր, երեկոյեան 7 ժամին Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան կարուձևի դպրոցի դահլիճում, տիկին Օհանեան մի համառօտ զեկուցում կանէ իր արած փորձի մասին, ցոյց կը տայ այն նմուշները, որ նա գեղջկուհիների ձեռքով պատրաստել է տեղական նիւթերից և կը բացատրէ արհեստի ուսուցման և գործի կազմակերպութեան հիմունքները:

Ինչպէս կը տեսնեն մեր ընթերցողները, «Մշակ»-ի ներկայ համարից, այսօր սկիզբը է դրվում նոյն իսկ յատուկ նուիրատւութեան այդ օգտաւէտ գործի համար: Մենք հաւատացած ենք, որ առաջին օրինակին կը յաջորդեն հետևեալները և մենք կունենանք մեր ձեռքին նոր գործի համար անհրաժեշտ ծախքերի սկզբնական գումարը:

Ջուլհակութեան այն կատարելագործված ձևերը, որ առաջարկվում են մեր գիւղական ազգաբնակութեան, ամենևին բարդ ու բազադրեալ չեն և այնքան էլ դժուար ու ծանր չեն, որ պահանջեն ամիսներ ու տարիներ իւրացման համար: Գործիքները բանեցնելու և արհեստի հիմունքները իւրացնելու համար բաւական է մի քանի շաբաթ ժամանակ, մանաւանդ որ գիւղական կանայք արդէն ծանօթ են մանուածքներ պատրաստելու և նրանց ներկելու արհեստի հետ:

Ճիշդ է, դժուար է ամբողջ գործի նըպատակայարմար կազմակերպութիւնը, նըմուշների ընտրութիւնը, գործուածքների վաճառականութիւնը և առհասարակ արհեստական պայմանների ուսումնասիրութիւնը, բայց դրանք այնպիսի խնդիրներ են, որոնցով պէտք է զբաղվեն ոչ գիւղացիները, այլ ուրիշ անձեր՝ մասնագէտներ, վաճառականներ ընդհանուր աջակցութեամբ:

Այդ ղեկավարող գործունէութեան համար անհրաժեշտ կը լինի անշուշտ կազմել Թիֆլիսում մի մասնաժողով, որը և կը հոգայ թէ վարպետուհիներ պատրաստելու, թէ գործիքներ ձեռք բերելու, թէ աշակերտներ հրաւիրելու, թէ հարկաւոր ծախսերը ապահովելու և թէ վաճառականութիւնը կազմակերպելու գործերը:

Անկասկած՝ գործի աջողութեան համար անհրաժեշտ է եռանդուն գործունէութիւն այն անձերի կողմից, որոնք կը վերցնեն իրանց վրա ղեկավարելու պարտաւորութիւն:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մենք ստիպված ենք արձանագրել, որ Գանձակի նահանգից ստացված մեր տեղեկութիւնները հանգստացնող չեն: Գանձակի, Ջիւանշիրի, Շուշու և Զանգեզուրի գաւառներում տեղի են ունեցել մի շարք մանր ընդհարումներ, որոնք սակայն այնպիսի մեծ Թւով են կատարվել և այնպիսի սուր բնաւորութիւն են ունեցել, որ կարելի է երկիւղ կրել թէ մի գուցէ նրանք փոխարկվեն աւելի մեծ գործի:

Արձանագրելով տխուր իրականութիւնը՝ մենք նպատակ ունենք նախազգուշացնել մեր ազգաբնակութիւնը թեթև վերաբերմունքից դէպի այն բոլորը, ինչ որ կարող է ազդել հայերի և Թուրքերի յարաբերութիւնների վրա:

Մանաւանդ շատ վտանգաւոր է դրութիւնը այնպիսի տեղերում, ուր հայկական գիւղերը բաժանված են միւս հայ գիւղերից և ձգվել են դէպի Թուրքաբնակ տեղերը: Այդպէս են Սարով, Հասանղայեա և հարևան մի քանի գիւղերը:

Որ Գանձակի Նահանգի Թուրքերի մէջ յուզմունք կայ ներկայումս—այդ կասկածից դուրս է: Որ չափազանց լարված են երկու ազգերի յարաբերութիւնները—դա յայտնի է այն Թղթակցութիւններից, որոնք լոյս տեսան մամուլի մէջ: Թուրքերը զինված են և զինվում են: Հայերն էլ աշխատում են ինքնապաշտպանութեան միջոցներով ապահովել իրանց, որպէս զի կարող լինեն դիմադրել, երբ նրանց վրա յարձակում տեղի կունենայ Թուրքերի կողմից:

Այդպիսի լարված վիճակում շատ հեշտութեամբ ամեն մի դէպք դառնում է չարագուշակ մի սկիզբ նոր սարսափների համար: Ուստի մենք դարձեալ այդ հանգամանքի վրա հրաւիրում ենք մեր գաւառական գործողների ուշադրութիւնը, զգուշացնելով, որ պատասխանատու օրերում ենք մենք ապրում և որ պէտք է մեծ աչալրջութեամբ գործել գաւառական շրջանում, խուսափելով այն բոլորից, ինչ որ կարող է նորից հրդեհ առաջացնել մեր դժբաղդացած երկրում:

Գանձակի նահանգը վտանգաւոր վիճակի մէջ է: Այդ պէտք է աչքի առաջ ունենանք և համապատասխան կերպով խուսափենք ամեն մի սխալ քայլից, որ կարող է բարդութիւններ առաջացնել: Այլապէս գիւղական անզէն, անպաշտպան ժողովուրդը զոհ կը դառնայ սարսափելի վայրագութիւնների և աւերածների:

—

Ստացանք հետևեալ հեռագիրը. Շուշի, 8 հոկտեմբերի, 4 ժամ 2 րոպէ երեկոյեան.

«Ղարաղշլաղից վերադարձող Քարինտակեցի Եփրեմ Յարութիւնեանի և Եսայի Յակոբեանի վրա յարձակվել է զարուատեցիների մի զինված խումբ: Յարութիւնեանն ազատվեց, իսկ Յակոբեանը, նրա ջորին, ձիերը և հրացանը խլեցին: Յակոբեանի վիճակն անյայտ է:

Խանքենդիի մօտ կատաղութիւններ է անում մի զինված աւազակախումբ քիւրդ

Բայրամի ղեկավարութեամբ, սպանված է բալուեցի մի հայ։

Նուխի ճանապարհին շարունակվում են հայերի խուզարկութիւնները Թուրքերի ձեռքով։ Թուրքերի զինված հրոսակախմբեր ազատ շրջում են տեղական կառավարութեան աչքի առաջ։ Այդ գծի վրա երէկ բռնել են մի օմնիբուս 9 ճամբորդ վրան։ Գտնված զէնքերը յանձնված են վրա հասած գաւառապետին, որը ձերբակալեց մի հայ զինուորի, որը տուն էր վերադառնում և խլեց նրա ատրճանակը»։

—

«Русь» լրագրի № 238 ի համարում (3 նոյեմբերի) տպված է սեփական թղթակցի հետևեալ հեռագիրը Թիֆլիսից.

«Հաստատում եմ, որ կովկասեան խառնակութիւնների մասին իմ տուած բացատրութիւնս կանոնաւոր է։ Յիշեցնում եմ միայն Թոփչիբաշեվի պէս ազատամիտներին Բագուի Թուրքերի գարնանային ուղերձի մասին, որով նրանք ողբում էին կառավարութեան ոչ մի զիջում չանել ռուս հասարակութեան և յայտնում էին իրանց լիակատար պատրաստականութիւնը կռուել ներքին թշնամիների հետ։ Այդ պարոնները բացատրեցին, թէ որքան անտակտ է նրանց միջամտութիւնը Ռուսաստանի ներքին գործերի մէջ և միայն այդ պատճառով պէտիցեան չը տրվեց։ Ինչ և լինեն պատճառները, այդ ձեն ընդունած շարժումը պէտք է կանգնեցվի, իսկ նա, ընդհակառակը, արագաբար լայնանում է և խորանում։ Վարչութիւնը կռւում է նշանակված հակառակորդի հետ և անհետացել են օրինականութեան վերջին նշանները։ Գեներալ Տակայիշվիլին ամիսուխ է յայտնում տեղում իբրև աւազակ և կողոպտող ճանաչված անձանց. Նրանցից երկուսին կամենում էր նշանակել պրիստաւ Ղազախի գաւառում, ուր այժմ դեռ հանգստութիւն է, շնորհիւ գաւառապետ Արնոլդի գործունէութեան։ Թուրք կողոպտող պարագլուխներից ոչ մինը ձերբակալված չէ. Նոյն իսկ այն պրիստաւը, որ արձակվեց պաշտօնից „կոտորած կազմակերպելու համար, ազատ է։ Մի և նոյն ժամանակ խուզարկում և ձերբակալում են հայերին։ Հայ ժողովուրդը կորցրել է հաւատը արտաքին օգնութեան մասին և իր հերթին դադարել է հնազանդվելուց։

Բագուի պրոմիսլաներում աւերման պատկերը սոսկալի է։ Այցելեցի Բալախանին։ Տեղ տեղ ռուս բանուորները շարժում են տապարները, բայց այդ ամենը լուրջ չէ և հազիւ թէ պրոմիսլաներն սկսեն շուտով աշխատել։

Թիֆլիսում տարածվում են լուրեր, որոնց նպատակն է կռւեցնել վրացիներին հայերի հետ։ Եթէ Վրաստանում ևս շարժումը կորցնէ իր դեմօկրատիական բնաւորութիւնը, այն ժամանակ նոր բարդութիւններ առաջ կը գան ազգային հողի վրա»։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Երնջակ (Հին-Նախիջևանի գաւառ) Սեպտեմբերի 30-ին։ Երնջակի գաւառը գտնվում է Հին-Նախիջևանի երրորդ գաւառամասում. Ղազանչի զուտ հայաբնակ գիւղը գտեղված է այդ գաւառամասում և շրջապատված է մի շարք Թրքաբնակ գիւղերով, որոնք մայիսի 12-ից սկսած մինչև 22-ը ընդմիջումներով պաշարել էին և երեք օր շարունակ գնդակահարում, ռմբակոծում էին այդ գիւղը, հաստատ վճռած լինելով բնաջինջ անել այդ մի հատիկ հայաբնակ գիւղը... Դաշտերը ոչնչացնելու, տաւար ու ոչխար թալանելու, ճանապարհներին մարդիկ կոտորելու և հարևան Ապրակունիսի հասարակութեան գիւղեր ասպատակելու և աւերելու գործում Ղազանչի գիւղից 8 վերստ դէպի հարաւ-արևել քգտնվող Վերին Աճզր Թուրքաբնակ գիւղը հերոսական դեր էր կատարում. յանդգնութիւնը այնտեղ հասաւ, որ այդ Աճզր կոչվող աւազակախորշի բնակիչները նոյն իսկ պ. պրիստաւ Գաւրիլովին իր ստրաժնիկներով զինված ույժերով արգելեցին գիւղ մտնել։ Հետևանքը այն եղաւ, որ գեներալ նահանգապետ Լուի Նապոլէոն էկզեկուցիա նշանակեց Աճզր գիւղում, որպէս զի 75 կօզակներ մի ամիս ժամանակով նստեն այնտեղ։ Այդ լուրը մխիթարիչ տպաւորութիւն թողեց Հին-Նախիջևանի գաւառի թալանված, վհատված ազգաբնակութեան վրա։ Սակայն Նապոլէոնի նշանակած էկզեկուցիան կարճ կեանք ունեցաւ, ընդամենը 11 օր և սեպտեմբերի 28 ին այդ պատիժը վերացաւ, ի հարկէ զանազան միջամտութիւնների ու առաջարկութիւնների շնորհիւ։ Իրանք Թուրքերը ծաղրում են մի այդպիսի չնչին պատիժը։

Արդէն լրագրութեան միջոցով յայտնի է, որ Թուրքաբնակ Նահաջիր, Սուրամալիք, Ղահար, Սիրաբ, Դիզա գիւղերը խպառ կտրել են Ղազանչու ճանապարհը դէպի Նախիջևան։ Այդ յիշեալ գիւղերը ոտքից մինչև գլուխ զինված են. Նրանք ոչ թէ հասարակ գիւղացիների վրա են յարձակվում ու մերկացնում, այլ զօրքի, կօզակների վրա. Նոյն այդ գիւղացիք անբացատրելի տանջանքներով սպանեցին երեք Թշուառ ղազանչեցիների, Սիրաբ և Սիրամալիք Թուրք գիւղերի սահմանների միջև։ Յիշեալ երեք անմեղ զոհերի դիակներից երկուսը գիւղացիք զինուորների և կօզակների հետ միասին մի կերպ կարողանում են գիւղ բերել, իսկ Տիգրան Գէորգեանի մարմինը անհետացրել են գազանները։ Սեպտեմբերի 28 ին եօթը ղազանչեցիք և վեց զինված կօզակներ գնում են որոնելու անհետացած Տիգրանի դիակը. այդ միջոցում ձորերի մէջ Նահաջիր, Սիրաբ, Սուրամալիք գիւղերի բնակիչները պաշարում են թէ կօզակներին և թէ գիւղացիներին ու սկսում են գնդակների տարափ տեղալ վերջինների գլխին։ Պաշարված կօզակները գիւղացիների հետ սկսում են յետ նահանջել և կօզակներից մէկը մազապուրծ է լինում մահաբեր գնդակից և այդպէս գնդակների ծեծ ուտելով մի կերպ փախուստ են տալիս դէպի Ղազանչի։

Նոյն օրը երեկոյեան երեք կօզակ Աճզր նստող կօմանդիրի պոստն են բերում Նախիջևանից ու նոյնպէս ենթարկվում են Նահաջիր գիւղացիների յարձակման. երեք կօզակներից մէկը քիչ է մնում զոհվի բերդանի գնդակին Նահաջիր գիւղի դարմանանոցների մօտ, նրանք մի կերպ փախցնում են պոստը դէպի Ղազանչի և ապա հասցնում իրանց կօմանդիրին Աճզր։

Ահա մի քանի շաբաթ շարունակ հարիւրաւոր ձիերով, էշերով, ջորիներով Զանգեզուրի գաւառից բեռներով ցորեն են տեղափոխում Սալթախ և Քոնագուտ Թրքաբնակ գիւղերը։ Այդ հրևոյթը տարօրինակ է թւում գիւղացիներին, որոնք բացատրում են այդ երկու կերպ. կամ այդ ցորենը յիշեալ գիւղերում տրվում է Պարսկաստանից առատութեամբ տեղափոխած զէնքերի և կամ այդ գիւղերում հացի պաշարների պահեստներ են սարքում՝ նոր կոտորածների ու ջարդերի համար...

Երնջակի գաւառը հեռու լինելով Նախիջևանից, աւելի քան նեղվում է. այս կողմերում ամբողջ գաւառի բաղդը կախված է մի կամ երկու անձնաւորութիւնից ու չար բաղդի բերմամբ եթէ այդ անձինք դժգոհ մնացին, խէթ աչքով նայեցին, այն ժամանակ նորից լեռ ու դաշտ կը ներկվի հայի արիւնով... Աւերված Գեաղ, Փարադաշտ, Շուռութ գիւղերը սաստիկ նեղվում են Թուրքերից իրանց գիւղերում ջաղաց չունենալու պատճառով. եթէ ալիւր աղալը չը լինէր, հացի պահանջ չը զգային, ուրիշ շատ գիւղերի նման նստած կը լինէին իրանց տներում հնդկական պարիաների նման և դուրս չէին գայ, սպասելով ապահով ապագայի, հէնց որ ցորենը բեռնում և տանում է գիւղացին այս ու այն գիւղը աղալու, կամ ջրաղացում են վիզը կտրում կամ ճանապարհին և ցորենն էլ, ձին էլ, ջորին էլ յափշտակում։ Գեաղ, Փարդաշտ իրանց ցորենը աղում են 12—15 վերստ հեռու Ղազանչիում. Գեաղ ճանապարհը կտրել է Խօշքեշին Թուրքաբնակ գիւղը և այսօր այդ վատաբախտ գիւղը սովատանջ լինելու վիճակումն է։ Շուռութը աղում է ալիւրը Բիստ գիւղում, բայց ճանապարհների անապահովութեան պատճառով նոյնպէս չէ կարողանում գիւղից դուրս գալ։ Սեպտեմբերի 26 ին Բիստից Շուռութ տանող ճանապարհի վրա Թուրքերը խլեցին Մաթոս Խաչատուրեանի երկու ջորիները, մի բեռը Բիստում աղացած ալիւրի հետ։

Երնջակի գաւառի Թուրք ազգաբնակութիւնը կազմ և պատրաստ զինված է, եթէ աւելին չասեմ՝ գոնէ յետ չի մնայ Նախիջևանի շրջակայ Թուրք գիւղերից և այս կողմերի ժողովուրդը աւելի ստոր զարգացման աստիճանի վրա գտնվելով, ընդունակ է չը տեսնված բարբարոսութիւններ կատարելու։ Նա միայն և միայն գիտէ կանգ առնել ույժի առաջ. Նա դեռ որոշ գաղափար չունի կառավարութեան վրա, նա ճանաչում է միայն տանուտէրին, պրիստաւին, և դրանցից էլ մեծերը նրա աչքում խաներն են, որոնց ձեռքումն է երկրի վիճակը։

***

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻ ՕՐԱԳԻՐԸ

XXIV

Իմ առաջարկութիւնը, ինչպէս երևում է «Մշակ» ի մէջ տպված մի քանի նամակներից, համակրութիւն է գտել։ Ոչ թէ բարեգործութիւն, այլ պարտականութիւն, ոչ թէ նուէր, այլ տուրք,—ասել էի ես։ Հողը, ուրեմն, պատրաստ է։

Նրան պատրաստողը ո՛չ ես եմ, ո՛չ մի ուրիշը, այլ ինքը իրականութիւնը։ Գնալով, օր օրի վրա, հասկանալի է դառնում թէ ինչ զարհուրելի աղէտի է ենթարկվել հայութեան մի նշանաւոր մասը Անդրկովկասում։ Ցաւերի ու կարիքների համաճարակը բռնել է ահագին տարածութիւններ, տասնեակ հազարաւոր մարդկանց գոյութեան խնդիրը դրված է հրապարակում։ Մամուլը աղմուկ բարձրացրել է միայն Բագւում դժբախտացած բանուորների մասին։ Բայց ինչո՞ւ մոռանալ ազգաբնակութեան միւս շերտերի դրութիւնը։ Աշխատաւոր դասակարգեր քարուքանդ են եղել մեր գաւառական քաղաքներում։ Իսկ գիւղական անա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՀԷՔԻԱԹՆԵՐ

VIII

Ի՜նչ մութ է... արհաւիրքի գիշեր, որի սկիզբն անգամ կորած է իմ մառախլապատ յիշողութեան մէջ, որպէս մի հին հէքիաթ։ Գլխումս դառնում են անորոշ, բայց ցաւոտ պատկերներ, որոնք խուռն երամով յեղյեղվում են առանց որ ես կարողանամ ըմբռնել նրանց ծագումը և նրանց նպատակը և յոգնած միտքս դիտում է նրանց, որպէս լերան կատարի հինաւուրց աւերակ դղեակը կը դիտէր իր առջևից անցնող ամպերի անձև ու խուլ ստուերները։ Ե՞րբ և ի՞նչպէս ընկայ այս խաւարչտին ու անյատակ վիհը, ուր մարում են բոլոր յիշողութիւնները, մեռնում են բոլոր յոյզերը և հոգին հեծեծալով տարվում է դէպի անյայտութիւնը բռնաւորված անհասկանալի կորստի անհասկանալի կսկիծով։

Գլուխս ծանրացած է արճիճի պէս և մեխված իր տեղում այլ ևս երբէք չը բարձրանալու համար։ Ո՞ւր եմ ես... Զայներ եմ լսում, ո՞վ է խօսում այնտեղ, այս սև անդունդի մէջ ո՞վ է ինձ հետ. Թէ՞ դա էլ մէկն է այն վերյուշերից, որոնք տակաւին առկայծում են իմ խղճուկ հոգում և որոնք այնպէս սարսափելի են իրանց անորոշութեամբ։ Զայները լռեցին. այժմ հեծկլտանք եմ լսում, աղիխարշ ելևէջներով այդ ձայնը բարձրանում է նոյն անդունդներից, ուր ես եմ թաղված, հեռաւոր, անյոյս մի սուգ է այն, որ դարձեալ անըմբռնելի է։

Լո՜յս, լո՜յս... գոնէ ճչալ կարողանամ, չէ՞ որ ես ապրում եմ, ինչո՞ւ եմ այսպէս անզօր, ինչո՞ւ եմ լսում այս զարհուրելի հեծկլտանքը, ինչո՞ւ է նա տանջում ինձ, եթէ մեռնում եմ, գէթ առանց տանջանքի, եթէ այս խաւարը գերեզմանային է, գոնէ թող մեռնի շուտով այս ցաւի գիտակցութիւնը, որ քրքրում է իմ հոգին։ Խեղճ, փշրված էութիւն. նա թևը կոտրած թռչունի պէս գերագոյն ճիգ է գործ դնում թափ առնել. ապրելն այնքան լաւ է։

—Ո՞վ է հեծեծում այսպէս աղիողորմ կերպով.

Թեթև շշիւն, քայլուածք և մէկը կամացուկ ձեռքը դրեց իմ բոց կտրած ճակատին։

—Զարթեցի՞ր հոգիս։ Եւ ես ցնցվում, ես զարթնում եմ, կօշմա՞ր էր...

—Ո՞վ է խօսողը։

—Ես եմ, չե՞ս ճանաչում,

—Դո՞ւ ես... այո՛, այդ դու ես, ինչո՞ւ ես լալիս այ կին, ձայնդ էլ տարօրինակ է և յետոյ ի՛նչ մութ է, ես ոչինչ չեմ տեսնում... կնիկ, ինչո՞ւ է այսպէս խաւար, և ինչո՞ւ ես դու լալիս։

—Ե՞ս... ես չեմ լալիս... ինչո՞ւ պիտի լամ. դու հիւանդ ես, սիրտս վատ է, երկու օր է վրադ ուշ չը կար, խօսում էիր քեզանից դուրս, գլուխդ այրվում էր։

—Ի՞նչ մութ է, այնպէս չէ՞, ճրագը վառիր ուզում եմ քեզ տեսնել։

—Ճրա՞գը... ի՞նչ պէտք է ճրագ, դու հիւանդ ես... քնիր հանգստացիր, մութ տեղն աւելի լաւ կը քնես... բժիշկն ասաց։

—Ճրագը վառիր, էլի՞ լալիս ես, ես լսում եմ խեղդված հեծկլտանքներ, դո՞ւ ես լալիս, ինչո՞ւ. ես շա՞տ եմ հիւանդ, ճրագը վառիր, վառիր շուտով, ես խեղդվում եմ այս խաւարի մէջ, սա ի՜նչպիսի գիշեր է, ես խաւարը եմ շնչում, նա տաք է, կարծես այրվում է, օ՛դ, լո՜յս, լո՜յս...

Լուցկին չեմ գտնում հոգիս, դու հանգիստ մնայ... ես կը վառեմ հիմա, հիւանդ ես, քանի օրից ի վեր հիւանդ ես, ասացի լուսամուտից հեռու կաց...

Ի՞նչպէս թէ հիւանդ, ես հիւանդ չեմ, գլուխս է ցաւում, և յօնքերիս տակ մի բան է տնքում, ջերմե՞լ եմ... լուսամո՞ւտ ասում ես, կնիկ, այն ի՞նչպէս էր, սպասիր, ես ո՞րտեղ եմ... օ՛, լոյս տուր ինձ, սա ի՞նչ խաւար է... ի՞նչ եղաւ կոյր ծերունին... չէ՛, այն երեխան, մայրը, վառիր ճրագն, անողորմ, չե՞ս տեսնում, որ ես խեղդվում եմ. չը լինի՞ թէ այս բոլորը մի զարհուրելի երազ է, դո՞ւ ես կնիկ, իրօ՞ք դու ես։

Կինս թողնում է ինձ անպատասխան, ճրագը չէ վառում, խաւարը ճնշում է ինձ, ճակատս այրվում է և յօնքերիս տակ մի բան տնքում է, փորում է աչքերիս խոռոչները, ինչպէս ագահ որդը։ Տիրում է քար լռութիւն իմ շուրջը, ապա վերստին մի կողմ փսփսոց... խօսում են դաւաղիր ոգիների պէս. վերստին ճչում եմ։

—Ո՞վ է այստեղ, սարսափելի է այս տանջանքը։

—Ես եմ հոգիս։

Կնոջս ձայնն է, այդ նա է անկասկած։

—Ո՞ւմ հետ ես խօսում, ուրիշ ո՞վ կայ այստեղ։

—Ես եմ, բարեկամ, դարձեալ ես։

—Դո՞ւ... երազների գունատ աղջի՛կ... մօտ արի, բռնիր ձեռքս, այ այսպէս. հիմա ասա, ո՞ւր էիր դու... չէ, ո՞ւր եմ ես... չէ, ճրագ վառիր, կինս ինչո՞ւ է լալիս, լսիր, ես երբէք այսպէս չեմ կարօտել լոյսին, ինչպէս այս գիշեր, ի՜նչ սառն են ձեռներդ, դիր ճակատիս, այսպէս... յօնքերիս տակ որդ կայ, մի բան կայ, տնքում է, աչքերիս վրա կապ կայ, յետ քաշեմ։

—Չէ, բարեկամ, աչքերդ հիւանդ են։

—Ես հիւանդ եմ... աչքերս հիւանդ են, կինս լալիս է... դու էլ... չեմ հասկանում օ՛, լո՜յս լո՜յս, ճրա՜գ։

Կինս հեկեկում է։

—Ասացի լուսամուտից հեռու կաց, աղաչեցի։

—Սպասեցէք, լուսամուտը... լուսամուտը... որոտը... աչքերիս առաջ անթիւ կայծակներ, էյ գունատ աղջի... գանգս զրնգաց, ինչո՞ւ—իմ խեղճ բարեկամ, մի անցեալ կայ, որ դու մոռացել ես, որովհետև հիւանդ ես, մարդկանց էիր նայում մի օր, այն օրը, երբ նրանք անց էին կենում փողոցներով հոգիները մերկ գարշանք տարածելով իրանց շուրջը. դու այնտեղ էիր չէ՞, այն լուսամուտի մօտ, և յետոյ կրակեցին դրսից, կրակեցին երեսիդ, աչքերդ փչացած են, գիշեր չէ սիրելիս, ցերեկ է, դու դեռ չես տեսնում, բայց կը տեսնես, ապահով կաց, կը տեսնես, բժիշկն ասաց։

Յիշո՜ւմ եմ, յիշում եմ, օ. զարհուրելի է, ես այլ ևս երբէք, երբէք չեմ տեսնի, կո՛յր եմ, ահռելի գիշեր, կոյր եմ... յաւիտենական անվերջ խաւար, որի մէջ մեռան բոլոր լոյսերը, բոլոր շողերը, բոլոր արշալոյսները և նրանք՝ որոնք ծագել էին, և՛ նրանք, որոնք չէին ծագել, բոլորը մարեցին մի սև քամու շնչով... կո՛յր եմ, անդունդներ, անդունդներ, խաւարն է ժայթքում նրանց հրէշաւոր արգանդներից և բարդ բարդ տեղում իմ ցաւոտ գլխին, իմ ընկեր, երազների սքանչելի աղջի, ասա, ի՞նչ պատահեց, կո՞յր եմ... կնոջս հեծկլտանքները հասկանում եմ, նրանք բարձրանում են անհունի վիհերից և նրանց իւրաքանչիւր շեշտն ինձ կրկնում է՝ կոյր, կոյր, կո՛յր. լոյսերի մահն ես լալիս, խեղճ կնիկ, ես արցունք չունեմ, իմ այս խոռոչներից արիւն է կաթում. ասացէք, ուր է այն տեղը, ուր նրանք թաղեցին՝ այն շողերը, ո՞ւր փլան իմ բիբերը, կերթամ մուրալու հատ ցոլք, տարէք ինձ այնտեղ, ի՞նչ ասել է, երկու ցոլքը տիեզերական լոյսերի անհունութեան մէջ... Զառանցում էին. ամենքը, արիւնոտ զառանցանք, գազանների վոհմակն էր վազվզում, ամեն մէկից մի բան խլեցին, իմ էլ հաւատն ու լոյսը... հեծեծո՞ւմ էք դուք, բռնեցէք ձեռքերս, դուրս տարէք, թողէք, որ կանգնեմ հրապարակում և ճչամ, «Էյ գազաններ, յետ տուէք ինձ իմ լոյսը, յետ տուէք իմ հաւատը... հաւատը, լո՜յսը... օօֆ... մեռնում եմ...

Ա. Ահարոնեան

գին ազգաբնակութիւնը, որից բարբարոսութիւնը խլել է աշխատելու բոլոր միջոցները։ Ոչ միայն վաղը միւս օրը, այլ և շատ հաւանական է, որ եկող տարին էլ մեր առջև կանգնած կը լինեն սովատանջ գիւղեր։ Հողագործութիւնը խափանված է շատ տեղերում։ Գիտենք թէ ինչ է սա նշանակում։

Եւ ահա այս առնելի աղաղակի դիմաց մենք շարունակում ենք կատարելապէս ծիծաղելի ջանքեր անել։ Մէկը 5 րուբլի, միւսը 100 ր., հարիւրները ու հազարները և ոչ մի կոպէկ։ Այսպիսի օգնութիւն չի լինի։ Կեանքը անողորմ պահանջներ է անում և ոչ ոք այլ ևս չէ կարող չիմանալ, որ մեզանից բարեգործական կօկետութիւն չէ պահանջվում, այլ աւելի կանոնաւոր, էական գործ։

Ինչու չէ այդ էական գործը կատարվում։ Ինչու շատ շատերը հասկացել են, որ պէտք է որոշ տուրք սահմանել, ամենքից առնել, բայց և այնպէս, դեռ ոչ մի տեղ չեն սկսել, դեռ գաղափարը համակրանքների շրջանում է գըտնվում։

Ես համոզված եմ, որ ուրիշ պատճառ չը կայ, բայց միայն այն, որ կազմակերպութեան ոգուց զուրկ ենք մենք։ Մենք... Բայց ո՞վքեր ենք մենք։ Ժողովրդի առաջաւոր մասերը, այն տարրերը, որոնք կամ թէ մտածում են հանրային բարիքի մասին, կամ թէ գործում են յանուն այդ բարիքի։ Հասարակ ժողովուրդը—ես միանգամայն համոզված եմ—պատրաստ է իր տուրքը հրապարակ բերելու։ Բայց նա չը գիտէ թէ ում պիտի տայ և ինչպէս, նա սպասում է, թէ երբ իրան գործի կը կանչեն, երբ ցոյց կը տան միջոցն ու ճանապարհը։

Իսկ նրանք, որոնք կարող են այդ անել, կատարելապէս տնընդունակ ու անտարբեր են հանդիսանում։ Նրանք վարակված են այն մտադրութեամբ թէ կարելի է մի կերպ եօլայ գնալ «Ողորմութիւն արէք, պարոն, անտուն անտէր աղքատին» հին, պառաւ, հազար ու մի անգամ հարստահարված ու բռնաբարված միջոցով։

Նորերում բոլոր հայ լրագիրների մէջ թընդաց հանեց մի հարուստ տիկնոջ բարեգործական առաքինութիւնը։ Այդ տիկինը, բնական իրաւունքով, պիտի երկու ծառայ ունենար, բայց վճռեց մէկը պահել՝ միւսի պարտաւորութիւնը իր վրա առնել, իսկ նրա ռոճիկը յատկացնել կարօտեալներին։ Ընդգծվում էր նոյն իսկ թէ որքան անձնազոհութիւն է այդ տիկնոջ համար ծառայի պաշտօն վարել իր տանը ի սէր սովատանջների։ Այդ առիթով նոյն իսկ բանակռիւ էլ սկսվեց մի լրագրում և հասարակութեան առջև կարծես դըրվում էր այն հարցը՝ պէ՞տք է այժմ իսկ մտածել տիկնոջ բարեգործական անձնազոհութիւնը որ և է յուշարձանով անմահացնելու մասին թէ դեռ սպասել...

Ահա ինչ բաներով, ինչ հարցերով ենք զբաղված ներկայ աղէտի օրերում։ Բերե՞լ և ուրիշ օրինակներ։ Զարժէ...

Բարեգործական պարեր, նոյն իսկ բարեգործական ֆլիրտ—այսպիսի բաների վ՛ա է դաստիարակվել այն գաղափարը, որ ինքնօգնութիւն է անուանվում։ Այսպիսի բանի համար խօսողներն էլ կը գտնեն, գատողներն էլ, աշխատողներն էլ։ Իսկ համայնական պարտադիր օգնութեան մասին ո՜նչպէս մտածել։ Եւ նա մոռացվում է, թէև միակ իրական միջոցն է մեր բիւրաւոր ցաւերը ամոքելու համար, մոռացվում է այժմ, երբ ձգձգման իւրաքանչիւր օրը կատարեալ յանցանք է։

Ինձ շատերն են բերանացի հարցրել թէ ինչպէս կարելի է կազմակերպել այդ գործը։ Կազմակերպութեան հարցը աւելի հեշտ և գործնական լուծում կարող է ստանալ հասարակական խորհրդակցութիւնների մէջ։ Պէտք է ժողովվել, միջոցներ որոնել, սկզբունքներ և ձև մշակել։ Ես միայն ուշադրութիւն կը դարձնեմ մի մոռացված իրաւունքի վրա։

Ո՞ւր մնացին մեր ծխական հոգաբարձութիւնները։ Ամառս մենք իրաւունք ստացանք ինքնօգնութեան այդ շատ օգտակար հիմնարկութիւնները բանալու իւրաքանչիւր եկեղեցում։ Ծխական հոգաբարձութիւնները իրաւունք ունեն նոյն իսկ տուրք սահմանել զանազան բարենպատակ հաստատութիւնների համար-դպրոց, հիւանդանոց, աշխատութեան տուն և այլն։ Ահա այդտեղ թագնված է այն կորիզը, որից կարող էր դուրս գալ համընդհանուր ինքնօգնութեան լայն կազմակերպութիւնը։ Ինչու այս րոպէին մենք չունենք այդ հոգաբարձութիւնների մի ամբողջ ցանց։ Ո՞վ է արգելում գործադրել մեզ տուած իրաւունքը։

Ահա հարցեր, որոնք մեզ բերում կանգնեցնում են դարձեալ նոյն կախարդական շրջանակի առաջ—մեր անընդունակութիւնը, մեր տհասութիւնը։

Օգոստոսեան օրէնքից յետոյ մենք, ճիշտ է, սկսեցինք հոգաբարձական ընտրութիւններ։ Բայց այնպէս հասկացանք թէ միմիայն դըպրոցների համար ենք հոգաբարձուներ ընտրում, որոնք և պիտի բաց անեն դպրոցներ, ինչպէս առաջ էին անում։ Եթէ ծխական հոգաբարձութիւնների գործունէութեան լայն ասպարէզը մենք սկզբից և եթ այսքան սահմանափակեցինք, ո՞վ է մեղաւորը։ Բանը մինչև իսկ այն տեղին ենք հասցրել, որ Մողնու եկեղեցու հոգաբարձուները անցեալ կիրակի ժողով էին հրաւիրել այսպիսի մի տարօրինակ նպատակով. նրանք խնդրում էին, որ ժողովը ընտրէ մի քանի մարդիկ, որոնք գնան փող հաւաքեն ու բերեն տան իրանց՝ ուսումնարան պահելու համար։ Իսկ թէ իրանք, հոգաբարձուները ինչ պիտի անեն, մնաց անյայտ։

Իրաւունքը կայ, կազմակերպելու շնորհքն է պակասում։ Համայնական ինքնօգնութեան աւելի ի՞նչ լաւ օրգաններ ներկայ պայմանների մէջ, քան այդ ծխական ընդունկները։ Մի րոպէ երևակայեցէք այդ հիմնարկութիւնների մի ամբողջ ցանց հայաբնակ բոլոր քաղաքներում ու գիւղերում, երևակայեցէք ամեն տեղ գործադրած տուրք ստանալու իրաւունքը։ Դա արդէն կը լինէր մի մշտական, հաստատ դրամագլուխ, իսկական ինքնօգնութիւն ընդհանուր աղէտի մէջ և ոչ թէ «Ողորմութիւն արէք, պարոն»...

Այս սիստեմի մի առաւելութիւնն էլ այն է, որ ապակենտրոնացման սկզբունք է մտցնում, այսինքն տեղական փոքր կազմակերպութիւններին տալիս է գործելու ասպարէզ։ Ես միանգամայն հակառակ եմ այն կարծիքին թէ պէտք է լինի կենտրօն, թէ պիտի գործեն մի խումբ մարդիկ մի յայտնի տեղից, իսկ մնացածները այդ խմբի խնամակալութեան տակ գտնվեն։ Եւ սա չի նշանակի թէ իւրաքանչիւր հոգաբարձութիւն պիտի անէ այն, ինչ ինքն է ցանկանում։ Ընդհանուր ծրագիր, մշակված ուղղութիւն պիտի լինի։ Իսկ այսպիսի մի դերը ստեղծելը ոչինչ դժուարութիւն չէ ներկայացնում։ Բաւական է, որ ծխական ընդունկների ներկայացուցիչները մի քանի ընդհանուր ժողովներ կազմեն և ծրագրեն գործունէութեան մի ընդհանուր եղանակ...

Ուրեմն, արէք, գործեցէք։ Ինչի՞ էք սպասում։ Ո՞ւմ էք սպասում։ Մեսսիայի՞ն...

ԲԱԳՈՒԻ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԻՆ

Օգոստոսեան սարսափներից յետոյ Բագուն դարձաւ մի դժոխք իր բնակիչների համար, որոնցից իւրաքանչիւրը լեղապատառ աշխատում էր մի կերպ գլուխն ազատել։ Ամենահարուստ բուրժուայից սկսած մինչև օրական պարէնը հազիւ հայթայթող բանւորը փախչում էին առանց յետ նայելու, բոլորը փախչում էին, ուր որ պատահում էր։ Մեծ ու փոքր միլլիոնատէրերի համար, ի հարկէ, ի՞նչ նշանակութիւն ունէր այդ փախուստը. նրանք աշխարհի ընտրեալ որդիքն էին և աշխարհի իւրաքանչիւր անկիւնը նրանց համար սիրով բաց կանէր իր դռները մի առ ժամանակ պատսպարելու մինչև կանցնէին սարսափները, մինչև կարելի կը լինէր «ապահով» կերպով կապիտալը մեծացնել. և նրանք նորից յետ կը դառնային հանգստացած ջղերով գործը շարունակելու։

Իսկ դու, խեղճ բանւոր, երկաթուղի նստելով 2—4 ժամ գնալուց յետոյ, սարսափների տպաւորութիւնից հազիւ սթափված, այս հարցն էր ցցվում առաջդ Դամոկլեան սրի պէս. «ո՞ւր գնալ». հայրենիքի ո՞ր անկիւնը կարող էր քեզ պատսպարել. չէ՞ որ դու երկրի խորթ զաւակն ես. այնտեղ էլ սպասում էին քեզ կամ նոյն սարսափները կամ մի ուրիշ դաժան ու անողոք թշնամի—հացի խնդիրը։

Այսօր, երբ նաւթարդիւնաբերողները թէ Պետերբուրգում և թէ Բագւում հաւաքված ճիգեր են թափում գործը վերսկսելու, երբ ձեր կոպէկներից միլիոններ դիզող կապիտալիստներն սկսել են վերադառնալ և ուշադրութեամբ հետևում են թէ ե՞րբ վերջապէս ոսկու դռները կը բացվեն, դո՛ւք, բանւորներ, դո՛ւք որ ձեր քրտինքով նրանց բարեկեցութեան հիմքն ու ամբողջ արդիւնաբերութեան շունչն էք, այսօր ձեռնունայն թափառում էք Թիֆլիսի, Ալէքսանդրապոլի... փողոցներում։ Գործը արդէն սկսվում է։ Ձեր «խօզեայիններ»ն ու կառավարիչները սրտատրոփ սպասում էին հեռագրների ու նամակների, և այսօր հեռագիր ստանալով աճապարում են գալ այստեղ։ Իսկ դուք ինչի՞ էք սպասում։ Դուք, աշխարհի խորթ զաւակներ, ումի՞ց էք հրաւէր սպասում. ո՞վ պիտի ձեզ հեռագրէ թէ եկէք։ Կապիտալիստը—սխալվում էք, նրա համար միևնոյն է թէ ո՛վ կը լինի բանւորը, նրան միայն աշխատող ձեռքեր են հարկաւոր։ Այսօր թէև դրութիւնը վերջնականապէս պարզված չէ, բայց ինչպէս էլ լինի, վաղ ուշ գործը կը սկսվի և դուք կը մնաք վիզը ծուռ, սրա նրա դռները թակող։ Կեանքը արդէն մտնում է իր սովորական ընթացքի մէջ. դուք ո՞րտեղ էք և ի՞նչ էք անում. մինչև ե՞րբ պէտք է մնաք. գործը սկսվում է, օր առաջ շտապեցէք ձեր տեղերը բռնելու։ Կարող էք վստահ լինել, որ գալով այստեղ ոչ մի օր պարապ չէք թափառել, որովհետև մի քանի անհատներ հոգացել են ձեր մասին և գալուն պէս ձեզ ցոյց կը տան, թէ ո՞ւր գնաք և որտեղ աշխատէք։ Եւ որքան շուտ գաք, այնքան լաւ կը լինի, գործը ձեզ է սպասում։

Մենք դիմում ենք այս երկտողով Բագուի նախկին բոլոր բանւորներին և նրանց ուշադրութիւնը հրաւիրում այն հանգամանքի վրա, որ շատ գործարաններ արդէն սկսել են աշխատել և բանւորներ են վարձում։

Հայ բանւոր, դու էլ շտապիր քո տեղը բռնելու։ Ապշերօնեան անապատը շնորհիւ ձեր անդուլ ու քրտնաջան աշխատանքի դարձաւ արդիւնաբերութեան կենտրօն, և դուք առաջինը իրաւունք ունէք նրանից պահանջելու, որ ձեզ կերակրէ։

Բագուն նորից ոտքի կանգնելու համար ձեր դառն քրտինքին պէտք ունի, ուրեմն և նորից եկէք անվեհեր կերպով ձեր լուծը կրելու։

Ա. Մարգար.

ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՋԵՒԱՆՇԻՐԻ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

Սեպտեմբերի 30-ին

Անցեալ անգամ հաղորդել էի, թէ Մռաւ սարի լանջերին գտնվող արօտատեղիներից անյայտ մարդիկ քշել-տարել են հարիւր ոչխար երկու Թուրք հովիւներով։ Որովհետև ոչխարները պատկանում էին Անհաղբէգլու գիւղի Թուրքերին, ուստի սրանք հաւաքվում են շըրջակայ Թուրք գիւղերից մի քանի հարիւր ձիաւոր և սեպտեմբերի 26 ին դիմում են դէպի Ջէյվա Թուրք գիւղը (Գանձակի գաւառ) և այստեղից սպառնում են մօտակայ հայաբնակ Կարաչինար գիւղին, պատրուակ բռնելով, իբր թէ իրանց ոչխարները հայերն են գողացել։

Կարաչինար է գալիս Գանձակի գաւառապետ Րէուտը յիսուն կօզակով, սակայն Թուրքերի վրա նրա գալը ոչ մի ազդեցութիւն չէ անում։ Թուրքերը շարունակում են հաւաքվել Ջէյվայում. նրանց թիւը, ըստ պ. գաւառապետի ասածի, հասնում է մօտ 1500 հոգու։

Այս օրդուի մէջ են լինում հետևեալները։ Ղասըմբէգլուի Թուրքերը Խանլար, Խաս-Մահմադ և Իսմայիլ բէգերի առաջնորդութեամբ, Ուսուֆ և Հախվերդի Ադիգեօզալով աղաները բերում են իրանց մարդկանց Բուահմադլու գիւղից (գտնվում է 7 վերստ Գեօրան կայարանից հեռու), Ղըլհաջիլուի գիւղացիները գալիս են իրանց ստարշինա Մահմուդ-բէկի հետ, Սալահլուի հասարակութեան առաջնորդում է իրանց ստարշինան, գալիս են Կարամուսալուի Թուրքերը, իսկ Ջևանշիրի գաւառից Ջհանգիրխան Նուրիբէկօֆն ուղարկում է հարիւր ձիաւոր։

Այդքան մարդիկ գալիս են հարիւր ոչխար և երկու հովիւ յետ տանելու... իրանց հետ բերելով ջրմուղներ և նաւթ, որոնք հայերի ռումբերից աւելի մեծ գործեր են կատարում։

Սեպտեմբերի 29-ին, վաղ առաւօտեան, Թափ գիւղի մոլոկանները ֆուրգոններով դիմում են դէպի իրանց ամարանոց Պարիս գիւղը, ուր պէտք էր ութ օր տանէին դաշտային աշխատանքից յետոյ՝ ըստ մշտական իրանց սովորութեան։ Մոլոկանների հետ նոյն Թափ գիւղից դուրս են գալիս և չորս սարւոցի հայեր։ Գիւղից հազիւ երեք վերստաչափ անցած, հայերի և մոլոկանների վրա յարձակվում է գործում Ղասըմբէկլուեցի Իսմայիլ-Բէկն իր մարդկանցով։ Հայերից մէկին աջողվում է ձին քշելով ազատվել, մոլոկաններն էլ թողնում են իրանց ֆուրգոնները և յետ փախչում. իսկ մնացած երեք հայը, ֆուրգոններն իրանց առջև պատնէշ ունենալով, երկու ժամվայ ընթացքում կռւում են Թուրք խումբի դէմ մինչև վերջին փամփուշտը։

Իսկոյն իմաց են տալիս պ. գաւառապետ Րէուտին, որը միջադէպքի վայրն է ուղարկում Թուրք պրիստաւ Բահրամ-բէկ Ջևանշիրին։ Եթէ լրջութեամբ վերաբերվէին վերոյիշեալ ցաւալի դէպքին, յարձակվողների ետևից շուտափոյթ հետևէին, անշուշտ մօտակայ Կարակօյլու և Ջէյվա Թուրք գիւղերում կը գըտնէին վիրաւորվածներ և սպանվածներ, որոնցով փաստօրէն ապացուցված կը լինէր յարձակվող Թուրքերի ովքեր լինելը, որովհետև, ինչպէս մոլոկաններն են վկայում, ընդհարման ժամանակ Թուրքերից սպանված են չորս հոգի և շատերը վիրաւորված, որոնց, ի հարկէ, Թուրքերը հեռաւոր անկիւններ կուղարկեն բժշկվելու և թաղելու՝ ոստիկանութեան աչքին չընկնելու համար։ Պրիստաւ Բահրամ-բէկ Ջևանշիրը չէր կարող խիստ հետազօտութիւններ կատարել այն պատճառով, որ, ինչպէս տեղիս ամբողջ ազգաբնակութիւնն է վկայում, ինքը շատ է նպաստել այդ 1500 հոգուց բաղկացած օրդուի հաւաքվելուն Ջէյվայի մէջ։

Ասենք, այդ պրիստաւն իսկի չէ քաշվում, ամենուրեք յայտարարում է, թէ «ես խաների շառաւիղ եմ. գլխարկովս դէպի աջ նշան տամ՝ Թուրքերը կը հաւաքվեն, դէպի ձախ նշան անեմ՝ կը ցրվեն...»։

Այդտեղ Թուրքերը սպանում են երեք հայի, 11 ձի, 2 եզ, փշրում են երեք ֆուրգոն և մոլոկաններից խլում են ութ հատ բերդանի հրացան։

Պրիստաւ Բահրամ-բէկին ուղարկելով յարձակման տեղը (գտնվում է Կարաչինարից 5 վերստաչափ հեռու), ինքը գաւառապետ Րէուտը վերցնում է բոլոր կօզակներին, այդպիսով Կարաչինարն անպաշտպան թողնելով, և դիմում է դէպի Մռաւի սարերը, միջնադէպքի տեղին բոլորովին հակառակ կողմը,—Թուրքերի կորած ոչխարները որոնելու։

Շնորհիւ այդ հաւաքումներին, այժմ ճանապարհները հայերի համար կապ են։ Այդ տեղերում ճանապարհորդ հայերը միշտ վտանգի են ենթարկվում։—Ամսիս 26-ին "Թալիշեցի Ալէքսան Տովգարեանցն իր 10 տարեկան թոռան հետ մոլոկանի ֆուրգոնով գնալիս է լինում Գեօրան կայարանը՝ երեխային Թիֆլիսում ուսումնարան մտցնելու համար։ Թուրքերը Ղասըմբէկլու և Բուահմադլու գիւղերի մօտ երկու անգամ փորձում են սպանել հայերին, սակայն գիջանելով մոլոկանի և մի Թուրքուհու աղերսանքին, ազատ բաց են թողնում։ —Ամսիս 17-ին Վարդանեանց երեք եղբայրները Բագուից գալով, Եւլախում վարձում են մի Թուրքի ֆայտոն Շուշի գնալու համար։ Ճանապարհին Թուրք կառապանը, Մհամմաս անունով, խաբում է անփորձ պատանիներին, թէ Բարդայում մեծ վտանգ է սպառնում հայերին, ուստի բանուկ ճանապարհից դուրս է հանում և Միրզա-Հիւմաթ-Կուլար Թուրքաբնակ գիւղի մօտ տեղական Թուրքերի հետ միասին թալանում է անզէն հայերին, տանելով ի միջի այլոց և մի քանի ծալք անկողիններ, որոնց տանելիս են լինում Շուշում իրանց տուն-տեղ հրդեհին մատնած աղքատ ծնողների համար։ Թուրքերը հրացաններ են արձակում սրանց վրա և անպատճառ կը սպանէին, եթէ բարեբախտաբար այդտեղ չը գտնվէր Բէգլար-բէկ Մելիք-Բէգլարեանը, որի յորդորանքով Թուրքերը պատանիներին չեն սպանում։

Այս օրինակ դէպքեր համարեա ամեն օր են կատարվում, և մեղաւորները մնում են անպատիժ. իսկ տուժողներն անկարող են գանգատվելու ոստիկանութեան, որովհետև այժմ մօտակայ երկաթուղու կայարանի և պօստ-հեռագրատան ճանապարհները փակ են հայերի համար։

Մխիթար

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Հոկտեմբերի 7-ին

Այս ամսի 2-ին երեկոյեան գնացքով ճանապարհվեցի Բագու. ճանապարհին Եւլախում մեզ ընկերացաւ մի շուշեցի Թուրք իր եղբօրորդու և մի քանի կանանց հետ միասին։ Սրանք գնում էին Ասխաբադ և պէտք այդտեղից պիտի սրանց մի մասը անցնէր Մէշէդ։ Սրանց գլխաւորը, որի հետ ես ծանօթացայ և որը մօտ 50 տարեկան կը լինէր, հարց ու փորձի ժամանակ իր արհեստակիցներին յատուկ ծածկամտութեամբ ցաւում էր, որ այդ եղբայրասպան կռիւը սկսվեց և շարունակվում է Կովկասում և ինքը պատմում էր, որ ունի Ասխաբադ և Մեշեդ մեծ առևտուր։ Գորիս էլ ունէր մի մեծ խանութ, որի միջի ապրանքը, որ արժէր իբր թէ՝ 6000 ր. աւելի, հայերը թալանել, տարել են, այդ բանում նա մեղադրում էր հայ կոմիտէտին, որի անդամներից մէկի, ինչ որ Փարամազի հետ ինքը բարեկամ ու քիրվա է։ Փոքր առ փոքր այս մեշադիի հետ ես էլ քիրվա դարձայ և նրա ամբողջ խօսակցութիւնը վերաբերում էր մեր կոմիտէտներին

գործունէութեանը, թէ ամէն ինչ կոմիտէտներն են անում և այլն։ Պարզ բան է, որ նրա խօսքերը ամենայն խրատամբ հերքվում էր և երբ վերջապէս ասում էի մէշադուն թէ այդ կոմիտէտների գոյութիւնը նոր չէ և նրանք գործ ունեն Թիւրքիայի հետ, այն ժամանակ մէշադիս ասում էր «հար երդա դին՝ Ջիւքլա գըմդըր, օլարդա բիզիմ մուսուլմանդըր» (ամեն տեղ էլ խաղաղ լինել է հարկաւոր, նրանք էլ մեր մուսուլման եղբայրներն են)։

Իմ այս խօսակցութիւնը շարունակվեց առերես խեղճ մէշադիի հետ մինչև Բագու կայարանը։ Ճանապարհին գրեթէ ամէն կայարանում մէշադին տեսնվում էր զանազան Թուրքերի հետ և ապա վերադառնում գնացքը։ Վերջապէս հասանք Բալաջարի. զանազան Թուրք խուլիգան արաբաչիներ և ֆայտոնչիներ Բալաջարում պտտեցին իմ ոչ այնքան էլ անտեղ գառը մէշադիս միտքը, զանազան խօսքերով վախեցնում էին Բագու կայարանը չը գնալ. հայերը կը յարձակվեն։ Այդ խուլիգանների անկեղծութիւնը՝ մէշադիիցս մի քանի րուբլի պոկել, բայց անկատար, շնորհիւ այն բանի, որ ես ամեն անձամբ երաշխաւոր եղայ հայերի կողմից և մէշադիս ահ ու դողով, գոյնը թռած մի կերպ հասաւ Բագու կայարանը, որտեղից ողջ ու առողջ, իր ամբողջ կարաւանով ճանապարհվեց Ասխաբադ։

Հասանք Բագու ամսի 7-ին, ժամը 2-ին։ Քաղաքը ըստ երևոյթին խաղաղ է. հայերի թաղում ազատ երթևեկութիւն է անխտիր ամենքի համար, իսկ Թուրքերի թաղը հայերը չեն վստահանում գնալ. Նոյն իսկ Նահանգական դատարան գնալիս մարդ երկիւղ է զգում, այնքան վատ տպաւորութիւն է թողնում պատահած Թուրքի խորհրդաւոր հայեացքը։ Հայերը Թուրքերից գրեթէ ոչինչ չեն առնում և այդ պատճառով Թուրքերը բաւական տուժում են։ Այդ իսկ պատճառով հայ գնորդներին գրաւելու համար Թուրքերը ոչխարի միսը սկսել են ծախել, տեղական պայմաններին նայած, ուղղակի ձրաով, այն է փութը 13 կոպ., այն ինչ հայ մսավաճառները ծախում են 18 կոպէկով, այսպէս էլ և միւս մթերքները։

Մի պ. Բ. ինձ պատմեց հետևեալ դէպքը. օգոստոսի 20-ի կոտորածից առաջ Խիլա (Ամիրջան) գիւղում մի Թուրքի տանը բնակւում էին 5 հոգի հայ ատաղձագործ վարպետներ։ Կոտորածը սկսելու ժամանակ Թուրք կոմիտէտի զինւորները (ջանբէզարները) գալիս են, որ սրանց կոտորեն, բայց տանտէրը թոյլ չէ տալիս և նրանց պահում է իր տան մէջ։ Այսպէս տևում է մինչև օգոստոսի 24—25-ը, երբ տանտէրը մի ինչ որ գործի համար գնում է ուրիշ տեղ։ Այս դէպքից օգտվում են Թուրքերը և բռնի կերպով յիշեալ տանից դուրս են բերում այն հինգ հայերին, որոնցից 2 հոգի հրաշքով ազատվում են գազանների ձեռքից փախչելով, իսկ մնացած երեքին մորթելուց յետոյ նախ թաղում են աւազի մէջ, և ապա փոխադրում են մի ինչ որ անյայտ ջրհոր։ Յիշեալ Թուրք տան տէրը գալիս է կոտորածներից յետոյ քաղաք և ասում է սպանվածների ազգականներին, թէ ինքը գիտէ սպանողների ով լինելը և սպանվածների դիակների տեղը, ուստի թող ում հարկն է գանգատվեն և քննութիւն սկսվելուց յետոյ մնացածը ինքը կը պարզէ, բայց սպանվածների ազգակիցները վախենում են որ և է գանգատ յայտնելուց։ Նոյն իսկ այդ վարպետների վարձը՝ 380 ր. Թուրքը խոստովանվում է, որ իր մօտ է և պատրաստ է վճարել։

15 տարի է ճանաչում եմ Կասուլ Ալեքպէրին, որը մօտ 60 տարեկան է և ծառայում է քննիչի մօտ։ Երէկ, ամսի 6-ին ձիաքարշի վրա ինձ բարևեց և իմ հարցին թէ՝ Ալեքպէր, «Երբ պիտի խաղաղութիւն լինի», նա ինձ ասաց որ «Աստուած գիտէ»։ Բագուի ամեն մի անկիւնին ծանօթ Ալէքպէրը շատերին է ճանաչում, հարուստին ու աղքատին, նահանգապետին ու գորոդովոյին, խեղճին ու զուլումին, մի խօսքով շատ բան գիտէ և առանց կարդալու էլ օրէնսգէտ է։ Ալեքպէր, ախր այսպէս չի լինի, մենք որքան սիրով և քաղցր հարևան ազգեր էինք եղել. ինչ են մտածում ձեր ազգի ղեկավարները. ախր մենք գիտես, կռւի ոչ միտք ունենք և ոչ ցանկութիւն, մենք ուզում ենք խաղաղ ապրել։ Ալէքպէրը մի րոպէ կանգ առնելուց յետոյ պատասխանեց՝ խօջէին, դու էլ զուր ես Թուրքերին մեղադրում, մեր Թուրքերը մեղաւոր չեն, մեղաւոր են ձեր կոմիտէտները, որոնք ամեն տեղ խառնակութիւն են տարածում, բունթ են անում, ամեն տեղ կռիւ են անում, գործադուլ են անում։ Լաւ չէ, պէտք է հանգիստ լինել, ինչու համար են Ստամբուլում «բունթ» անում, կազարմաների տակը փորում, ուզում էին ռումբով ամեն ինչ ցրիւ տալ, սուլթանի դէմ փորձեր են անում. մի՞թէ այդ կարելի է։ Ի՞նչ կարիք կայ դալմադալների, տեսնում ես Եւրոպայի պետութիւնները չեն սիրում ձեզ, ուրեմն եթէ սուլթանը մեղաւոր լինէր, եւրոպացիք ձեզ կը պաշտպանէին. վերջը ձեզ համար վատ է լինելու, եթէ սուլթանից ձեռք չը քաշէք։ «Տաճիկները միթէ մեր եղբայր մուսուլմանները չեն»։

Երկար ու բարակ բացատրութիւնները իմ կողմից այդ հայցի վերաբերմամբ աւելորդ էին, որովհետև Ալէքպէրս, ինչպէս երևում էր, լաւ էր սերտել և անգիր էր արել մահմեդականների նորագոյն հաւատամքը և բացատրութիւնների կարիք չէր զգում։

Ասում են, որ եղբ. Միրզաբէգեանները ստիպված են եղել 15000 ր. վճարել իրանց Թուրք բանուորներին, որպէս զի նրանք բոլորովին գործարանից հեռանան։

Ա. Զուատուզեան

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

—

Հոկտեմբերի 5-ին

Ներկայումս, երբ արդէն իրապէս երևում են ծխական դպրոցների վերաբացման նախանշանները և հեռագիր է ստացվել այստեղ Կովկասի ուսումնական շրջանից ընդունելու առ այժմ կալուածները ցուցակագրութեամբ, տեղական ուսուցչական խումբը և դպրոցական հոգաբարձութիւնը սկսել են նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առնել դպրոցների առաջիկայ ուսումնական-կրթական գործը կազմակերպելու համար։

Կազմակերպական վիճելի ու զբաղեցնող հարցերից մէկն էլ այն է, թէ ինչպիսի վարչական ձևի տակ դնել արդեօք դպրոցական գործի ընդհանուր ղեկավարութիւնը։ Այս տեսակէտից հոգաբարձութեան և ուսուցչական խմբի կարծիքները տարբերվում են այնպիսի կտրականութեամբ, որը երկու բացատրութիւն չէ թոյլ տալիս։

Հոգաբարձութիւնը՝ գործը կանոնաւորելու և կենտրոնացնելու մաքով՝ առաջարկում է ընտրել, ինչպէս անցեալում, ընդհանուր դըպրոցական տեսուչ. իսկ ուսուցչական խումբը, ընդհակառակը, աւելի տրամադիր է գործի ապակենտրոնացման, անկախ վարչական միութիւնների ընդհանուր ուսուցչական ժողովներում։ Թէ այս երկուսից ո՞ր կողմն է ուղիղ ճանապարհի վրա կանգնած, դա երևում է հետևեալից։

Եթէ ընդհանուր տեսուչը, որին ցանկանում է հոգաբարձութիւնը, ամփոփելու է իր մէջ դարձեալ այն ծանօթ հասկացողութիւնը, որպիսին մենք ունենք ընդհանրապէս նրա մասին, չը հաշուած բազմաւոր բացառութիւնները, երբև չինովնիկի, դպրոցի և ուսուցչի բաղդը անհատն է տնօրինողը, այն ժամանակ նա ոչ միայն օգտակար չէ կարող լինել գործի աջողութեան տեսակէտից, այլ վնասակար է միանգամայն իր գոյութեամբ, իբրև ապագայ անվերջ տարաձայնութիւնների աղբիւր։

Որովհետև այդ տեսուչը ձգտելով, իրաւունք ունեցողներին յատուկ թուլութեամբ՝ անցկացնելու շատ անգամ իր ուղղութիւնն ու տեսակէտները և անհատականացնելու ընդհանուր գործը, կարող է ճնշել ուսուցչի թէ անձնական և թէ ինքնագործութեան ազատութիւնը։ Այլ բան է, եթէ տեսուչը՝ անկախ վարչական իրաւասութիւնից, հանդէս է գալիս ծառայելու իր թէօրետիկ գործունէութեամբ և մասնագիտական հմտութեամբ, իբրև խորհրդակից և վերահասու։ Այս դէպքում՝ մօտ ծանօթանալով ամեն մի դպրոցի ներքին կեանքի բոլոր կողմերի հետ, նա՝ իբրև օբեկտիւ դիտող ու մասնագէտ, կարող է դնել ընդհանուր ուսուցչական ժողովների առաջ դնել ահագին քանակութեամբ հում նիւթ, հաշտեցնել դպրոցների մանր տարբերութիւնները ընդհանուր կոլլեգիալ հողի վրա և երբեմն էլ անցկացնել իր անձնական տեսակէտները։

Բայց որովհետև այսպիսի անդէմ, իրաւազուրկ և միմիայն ակադեմիական հողի վրա գործող տեսուչներ շատ քիչ կը գտնվեն, որ իրանք ինքնագոհութեան զգացմունքը զոհ բերեն միմիայն անուանական, տեսական պաշտօնների, ուստի հարկաւոր է ընդունել մանր վարչական միութիւնների սիստէմը, ինչպէս ցանկանում է ուսուցիչների մեծամասնութիւնը։ Իսկ դպրոցական գործը կանոնաւորելու և կենտրոնացնելու համար կարելի է կազմակերպել ընդհանուր ուսուցչական և աւագ ուսուցիչների հերթական ժողովներ։

Ս. Իսահակեան

ՆԱՄԱԿ ԱՍԽԱԲԱԴԻՑ

—

Հոկտեմբերի 4-ին

Մեր քաղաքի փոթորիկը համարվում է անցած, թէպէտ երկու ազգութիւններին պատկանող անհատները իրար այնպէս անկեղծ չեն վերաբերվում, ինչպէս առաջ։ Օգոստոսին հայերի և Թուրքերի յարաբերութիւնը վերին աստիճանի լարված էր և իւրաքանչիւր րոպէ սպասվում էր ընդհարում։ Թուրքերի կողմից եղան մի քանի վրդովեցուցիչ դէպքեր, որոնք համարվում էին կոտորածի սկիզբը, բայց շնորհիւ հայ հասարակութեան համբերութեան և զգաստութեան, ոչինչ չեղաւ։ Այստեղ էլ, ուրիշ քաղաքների պէս, հայերից և Թուրքերից ընտրվեց խաղաղարար մասնաժողով։ Մասնաժողովը՝ բոլոր կոտորածի պատճառը թէ Բագւում, թէ Շուշում և թէ Նախիջևանում վերագրելով մի քանի խռովարար սրիկաների, վճռեց հեռացնել թէ հայ և թէ Թուրք խռովարար ու կասկածաւոր մարդկանց։ Չը նայելով, որ ոչ մի տեղ հայը չէ եղել կոտորածի պատճառ, նա սարսափել է անգամ «խռովարար» բառից, բայց տեղիս հայ անդամները «ի սէր խաղաղութեան» և «գոյքերի ապահովութեան», յօժարվեցին Թուրքերի մատնացոյց արած հեղինակաւոր երիտասարդներին հեռացնել քաղաքից. իսկ երբ հայերը պահանջեցին մի քանի սրիկայ և վնասակար Թուրքերի հեռացնել, այն ժամանակ Խաղաղարար մասնաժողովի Թուրք անդամները չը յօժարվեցին հեռացնելու, այլ պնդում էին, որ իրանց մէջ չը կայ խռովարար և կասկածաւոր մարդ և իրանք երաշխաւորում են նրանց համար։ Վստահանալ զանազան խոստումների և համարել վտանգը անցած, այդ չէ կարելի, քանի որ Շուշու և Բագուի Թուրքերը մուտք են գործել այստեղ և աշխատում են պղտորել խաղաղ մաքերը։

Ահա մի քանի օր է մեծ քանակութեամբ գալիս են հայ գաղթականներ. Նրանցից շատերը մնում են Անդրկասպեան երկրի զանազան քաղաքներում և շատերն էլ անցնում գնում են աւելի հեռու—Թուրքեստանի խորքերը։ Մանաւանդ մեծ է ռուս գաղթականների թիւը այս կողմերում։ Գործ չը գտնելու պատճառով, փողոցներով անց ու դարձ են անում աղքատների անթիւ խմբակներ և հացի փող խնդրում։ Ասենք Ռուսաստանի ներքին նահանգների սովը ստիպել է գաղթել հեռու երկիր մի կտոր հաց գտնելու, քաղցից չը մեռնելու համար, իսկ հայը ինչու է եկել։ Նա թողել է տարիներից ի վեր աշխատած, պահած-պաշտած գործերը, տունը, տեղը ու փախել է իր կեանքն ազատելու, նա փախել է Թուրքից...

Բայց ինչով պիտի ապրէ հայ մարդը այս հեռու և օտար երկրում։ Այս կողմերում ոչ մի արդիւնաբերական, հանքային կամ գործարանական պարապմունք չը կայ։ Իսկ պետական ծառայութեան մէջ հային տեղ քաւ լիցի։ Մնում է լինել կամ սայլապան, կամ մշակ։ Իսկ այդ դասակարգին պատկանող քի՞չ մարդ կայ քաղցած, սև երես, որ տարիներով ապրելով չէ կարողանում մի փոքր «խարճլուղ» ձեռք բերել և վերադառնալ իր վաթանը։

Բացի դրանից այժմ որտե՞ղ է ապահով, ամեն տեղ մի և նոյն բոցով են այրվում։ Այս կողմերում էլ փշեր կան, և գոյութեան կռիւը այստեղ էլ պիտի տանջէ հային։ Ո՛չ, հայ մարդ, մի փախչի, մի գաղթի, մի թողնի հայրենի տունդ երեսի վրա, մի թողնի անմշակ քո հողերը, այս դառն, տխուր օրերում մի թողնի, որ քո հայրենի աւերակների վրա յաղթանակէ սև դրօշը։ Մի փախչիր, մնա—կռւիր քո պատւի, քո իրաւունքի համար։

Տիգրան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, հոկտեմբերի 8-ին

Տէրտէրական «Լումայ» ամսագիրը, որին, ինչպէս մի քանի անգամ առիթ ենք ունեցել յայտնելու, աշխատակցում են հայ գրական ասպարէզի բոլոր մութ ոյժերը և որի խմբագիրն է տխրահռչակ Գիւտ քահանայ Աղանեան (այդ քահանայի սխրագործութիւնները և կատարած զանազան կեղտոտ միջնորդութիւնները, յոյս ունենք, երևան կը հանէ մէջ նորդ դատարանը, որին նա խոստացել է դիմել, որպէս թէ հերքելու համար իր վրա բարդված ծանր մեղադրանքները, որոնց արտայայտիչ էր հանդիսացել պ. Աւ. Ահարոնեանց, իր օգոստոս—սեպտեմբերի № ում չէ զրկել իրան հաճոյքից դարձեալ նոր կեղտոտ ակնարկներ անելու «Մշակ»-ի խմբագրութեան անդամների հասցէին, զանազան Հայկ Տէր-Աստուածատրեանների, Շուտների և իր՝ տխրահռչակ Աղանեանի բերանով։

Մարդիկ, որ իրանք ոտից գլուխ թաթախված են կեղտի մէջ, համարձակւում են մութ, անորոշ ակնարկներ անել, առանց քաջութիւն և բարեխղճութիւն ունենալու մի հատ փաստ, մի հատիկ իրողութիւն առաջ բերելու. ընդհակառակը, նրանք դիմամբ խեղաթիւրում, յեղաշրջում են իրողութիւնները։ Մի անանուն անձն հանդէս է գալիս իբրև անդամ նախկին Հրատարակչական ընկերութեան և մեղադրում, թէ «Մշակ»-ի խմբագիրը ոչ մի հաշիւ չէ տուել, թէ ինչ եղան ընկերութեան գոյքը և դրամները։ Մի ուրիշը, հռչակելով իրան բողոքող, մարտնչող (յայտնի չէ, իհարկէ, երբ այդ պարոնը բողոքող և մարտնչող է եղել) ասում է, թէ երբ «մշակականները» քարոզում էին, որ չը պէտք է բողոքել Գոլիցինի բռնութիւնների դէմ. մի երրորդը, ինքնակոչ և ինքնընտիր է համարում նրանց, որոնք հաստատվել են այս և այն մասնաժողովի անդամներ Վեհափառ Կաթողիկոսի կոնդակով, իսկ ինքնակոչ են նրա համար, որ այդ մասնաժողովները անդամ չեն ընտրվել կամ նշանակվել իրանք. տէր Գիւտերը և «Լումայի» բոլոր մութ ոյժերը։

Իհարկէ, այդպիսի գծուծ զրպարտութիւններին պատասխանելը աւելորդ է, մանաւանդ եթէ ի նկատի ունենանք նրանց հեղինակների ով լինելը։

Բայց ես չեմ կարող անպատասխան թողնել Շուտ անունով պարոնի մի մեղադրանքը, որի մասին գրված է դարձեալ նոյն «Լումայ»-ում և, ինչպէս լսեցի, նաև «Տարազ»-ում, որ աշխատել է միշտ արձագանք տալ լումայականութեան։

Այդ բացատրութիւնը անհրաժեշտ է ցոյց տալու համար, թէ անբարեխղճութիւնը անամօթ ստախօսութիւնը և ստոր անձնական հաշիւները որքան սովորական երևոյթ են դարձել մեր գրական ասպարէզում իրանց գործիչ համարող մի քանի անձանց համար, որոնց շարքին է պատկանում և Շուտ պարոնը։

Այդ պարոնը ինձ մեղադրում է, որ իբր թէ ես օգտվել եմ նրա մի ձեռագիր աշխատութիւնով, որ նա 1902 թ. յանձնել է ինձ Անապայում և այդ աշխատութիւնը ներկայացրել ռուսաց Կայսերական աշխարհագրական ընկերութեան, իբրև իմ սեփականութիւն, այսինքն նա ինձ մեղադրում է պլագիատի մէջ։ Տեսնենք որքան ուղիղ և բարեխիղճ է նրա այդ մեղադրանքը։

Պլագիատ կոչվում է այն գործողութիւնը, երբ մի գրող, սեփականացնելով ուրիշի աշխատութիւնը, ներկայացնում է իբրև իր հեղինակութիւն, կամ երբ չէ յիշում այն աղբիւրը, որտեղից քաղել է։ Ես ունեմ մի աշխատութիւն «Քիւրդերը Պարսկաստանում» վերնագրով, որի մի մասը ես գրել եմ դեռ 1881 թւին և տպել «Голосъ» լրագրի մէջ, հիմնվելով այն ազգագրական նիւթերի վրա, որ ես հաւաքել էի այդ ժամանակ Ատրպատականում։ Հետևեալ տարիներում հաւաքելով նոր նիւթեր, ես նոյն աշխատութիւնը, աւելի լրացրած ձևով, տպել եմ «Ազգագրական Հանդէսի» գրքում, 1888 թ. ինչպէս կարելի է համոզվել, թերթելով այդ գիրքը։ Ապա 1900 թ. այդ աշխատութիւնը ես կարդացել եմ Պարիզում Միջազգային ազգագրական կօնգրէսում, իսկ 1902 թ. ամառը, նախ քան Շուտի հետ ծանօթանալս, այդ աշխատութիւնը աւելի մշակված և ճոխացրած, ուղարկել եմ Համբուրգի Արևելագէտների XII Միջազգային կօնգրէսին, որի ակտերի մէջ եւ տպված է նա։

Դրանցից յետոյ միայն, 1902 թ. օգոստոս ամսին, Անապայում, երբ Շուտը դիմեց ինձ և յայտնեց որ ինքն էլ ունի հաւաքած նիւթեր քիւրդերի մասին և ցոյց տուեց ինձ այդ նիւթերը, և երբ ես տեսայ, որ այդ նիւթերը հաւաքված են խառնիխուռն, անսիստեմ, առանց գիտական որ և է արժէքի, ես վերադարձրի նիւթերը Շուտին, տալով նրան ծրագիր, ինչպէս դասաւորել այդ նիւթերը։ Մի ամսից յետոյ Շուտը տուեց ինձ նիւթերը, դասաւորած համաձայն իմ տուած ծրագրի։ Եւ ահա, օգուտ քաղելով նաև այդ նոր նիւթից, ես կազմեցի իմ նոր զեկուցումը «Քիւրդերը Պարսկաստանում» վերնագրով, որի գըլխաւոր և էական մասը, իհարկէ, իմ սեփական նախկին աշխատութիւնս է։ Ես, իհարկէ, պարտք համարեցի յիշել զեկուցագրիս մէջ, որ նոր նիւթն ինձ հայթայթել է Շուտը։ Ուրեմն, ես ամենևին չը թագցրի նրա անունը և նրա տուած նիւթից օգտվելս։

Այս բոլորից յետոյ միթէ կարելի է, բարեխղճութիւն է ասել, որ ես պլագիատ եմ արել։ Որտեղ է պլագիատը, երբ աշխատութեան մեծագոյն մասը, ուսումնասիրութեան ամբողջ ծրագիրը իմ սեփականութիւնն է։ Շուտը չէ հաւատում, որ, արդարև, այդ աշխատութիւնը տպված է եղել և կարդացվել տարիներ առաջ զանազան տեղերում։ Թող վերցնէ գոնէ «Ազգագրական Հանդէսը» և կարդայ, եթէ հնարաւորութիւն և կարողութիւն չունի ֆրանսերէնը կամ գերմաներէնը կարդալու։

Ես այստեղ չեմ բաց անում վարագոյրը, թէ ինչից, ինչ գծուծ հաշիւներից դրդված, Շուտը յարձակվում է իմ դէմ. ես միայն կամեցայ ցոյց տալ հայ ընթերցող հասարակութեան, թէ հայ գրական ասպարէզը ինչպէս յաճախ կեղտոտում են Շուտի պէս թերուսները, որոնք աչքակապ սրիկաներին յայտնի հասարակական գործիչ—փիլիսօփայ են հռչա-

կում, որովհետև իրանք ևս պատկանում են նրանց բանակին։

Ի վերջոյ, ես առաջարկում եմ միջնորդ դատարանի միջոցով որոշել արդեօք այդ բոլոր ասածներիցս յետոյ ես պլագիատ եմ կատարել, թէ Շւոտի գրածը, որ կրկնում են «Լումայն» և «Տարազը», անբարեխիղճ և ստոր զրպարտութիւն է, որով այդ հանդէսները սովոր են օգտվել միշտ իրանց հակառակորդներին անուանարկելու համար։

Հ. Առաքելեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, հոկտեմբերի 8-ին

Կարդալով «Մշակ» լրագրի № 205-ում կինբժիշկ Օհանեանի առաջարկութիւնը հայ գիւղերում ջուլհակութիւն տարածելու վերաբերեալ և այդ առիթով խմբագրութեանդ առաջնորդող յօդուածը, ընդամենը ներփակեալ ուղարկում եմ քսան և հինգ րուբլի (25 ր.), որը խնդրեմ տաք յարգելի տիկ. Օհանեանին, որ նա գործադրէ իր առաջարկած բարենպատակ գործի իրագործման աղետի ենթարկված հայ գիւղական շրջաններում կատարելագործված ջուլհակութիւն տարածելու համար և այդպիսով ստեղծել տեղական կանացի ազգաբնակութեան համար աշխատանքի մի աղբիւր։

Մնացական Խունունց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուս-ճապօնական հաշտութեան դաշնագրի պաշտօնական վաւերացման առիթով այսօր, կիրակի, հոկտեմբերի 9-ին, Վանքի մայր եկեղեցում տեղի կունենայ մ ա ղ թ ա ն ք։ Պատարագը կը սկսվի առաւօտեան ժամի 10-ին։

—

Հոկտեմբերի 6-ին Թագաւոր Կայսրը բարեհաճել է հաւանութիւն տալ Գանձակի նահանգում զինուորական և քաղաքացիական իշխանութիւնները մի անձի ձեռքում միացնելու զեկուցմանը։ Ուրեմն այժմ միայն գեներալ Տակայշվիլին դառնալու է իսկական գեներալ-նահանգապետ։

—

Սեպտեմբերի 24-ին Թագաւոր Կայսրը, համաձայն Կովկասի Փոխարքայի միջնորդութեան, բարեհաճել է թոյլատրել Սուքիաս արքեպիսկոպոս Պարզեանին, որ 1903 թւի սեպտեմբերի 13-ին աքսորված էր Օրենբուրգ քաղաքը, վերադառնալու Կովկաս։

—

Բաթումում հոկտեմբերի 8-ին տեղի է ունեցել հայկական երեկոյթ, Կովկասում հայ-թուրքական ընդհարումներից վնասված հայերի օգտին։ «Երեկոյթը, ասում է «Ч. В.» լրագիրը, շատ լաւ էր կազմած։ Համարեա բոլոր հայ հիւրերը ազգային գեղեցիկ զգեստներով էին եկել երեկոյթ։ Նուագում էր զուռնան։

—

Բանտային գլխաւոր վարչութիւնը անցնում է ներքին գործերի մինիստրութեան իրաւասութեան տակ։

—

Շուշու ռէալական դպրոցի փոքր դասարանները և զուգընթացները, որ գլխաւոր շէնքից դուրս էին, այրվեցին մեծ հրդեհի ժամանակ։ Պէտք էր նոր բնակարան վարձել այդ դասարանների համար։ Թուրքերը վախենում էին իրանց որդիներին հայերի մասն ուղարկել, հայերը—թուրքերի մասը։ Երկար տատանումներից յետոյ՝ վճռեցին տուն վարձել երկու թաղի սահմանում։ Բայց այդ էլ մեծ արդիւնք չը տուեց, որովհետև երկու կողմն էլ սկզբներում վախենում էին նոյն իսկ այդ տունն ուղարկել իրանց տղաներին։ Վերջերս նկատվում է, որ կամաց-կամաց վստահութիւնն աւելանում է։

—

Համալսարաններում մտցված նոր, ազատամիտ ընտրողական ռէժիմը բնականաբար պէտք է արտադրէր բարերար հետևանքներ նաև կին ուսանողների հարցի համար։ Արդէն այժմ կեանքն ինքնաբերաբար կիսով չափ լուծել է կին ուսանողների հարցը։ Պետերբուրգի համալսարանում մի քանի պրոֆէսորների դասախօսութիւններին վերջին օրերս, ասում է «Нов.» լրագիրը, ներկայ են լինում մի քանի կանայք։ Պրոֆէսորների վկայելով, այդ ունկնդրուհիների ներկայութիւնը չէ խանգարում ոչ պրոֆէսորներին, ոչ էլ ուսանողներին։ Ընդհակառակը, իգական սեռի ունկնդիրներն իրանց լարված ուշադրութիւնով և իրանց բարեխիղճ ու լուրջ վերաբերմունքով դէպի պարապմունքները՝ նոյն իսկ օրինակ են դառնում ուսանողներից շատերի համար։ Ի հարկէ՝ կանանց ներկայութիւնը դասախօսութիւններին դեռ ևս համարվում է միայն ՏաՑելի մի երևոյթ, բայց պրոֆէսորների մէջ տիրում է այն հաստատ համոզումը, որ մօտ օրերս պաշտօնական կարգադրութիւն կը լինի կանանց ժամանակաւորապէս (ի հարկէ սկզբներում) թոյլատրել համալսարան մտնելու։ Ի հարկէ ուսանողուհիներից էլ պահանջվելու է լիակատար միջնակարգ դպրոցի ցենզ։

—

Պետերբուրգում մի խումբ կանայք—կինբժիշկներ, գրագէտներ և այլ տեսակի պաշտօնեաներ, ի նկատի առնելով, որ իրանց զրկել են օրէնքից Պետական-Դումայի ընտրող և ընտրվող լինելու իրաւունքից, խնդիր են ներկայացրել բարձր իշխանութեան, որ իրանց ազատեն այն բոլոր տուրքերից (բնակարանի և այլն), որոնք իրաւունք են տալիս այդ մարդկանց Պետական դումայի ընտրող և ընտրվող լինելու։

—

Փոխարքան թոյլատրել է պ. Պետր Միքիանովին հրատարակել Թիֆլիսում մի ամենօրեայ լրագիր, ենթակայ նախնական ցենզուրայի, անունը «Պատարա Գազէթի» (Փոքր Լրագիր)։

—

Թիֆլիսի հրաժարված ձայնաւորներից 36 հոգի արդէն յայտնել են քաղաքագլխի պաշտօնակատարին, որ իրանք յետ են առնում իրանց հրաժարականները և մնում են դումայի անդամ։ Իսկ միւս կողմից ձայնաւոր պ. Գ. Դօլուխանեանը ներկայացրել է պ. Ջէրբէզովին մի յիշատակագիր, որով ապացուցանում է, որ օրէնքի համաձայն՝ ձայնաւորները պարտաւոր են մնալ իրանց պաշտօնին մինչև նոր ընտրութիւնները։

—

Շուշուց հեռագրում են «Кавказъ»-ին հոկտեմբերի 6-ից. «Ջևանշիրի գաւառում կազմակերպվել է մի մեծ հրոսակախումբ զինված հայերից, բաղկացած գլխաւորապէս Բագուից դուրս արված բանւորներից։ Այդ հրոսակախումբը, Համազասպ հրոսակապետի ղեկավարութեամբ, բուն է դրել գաւառի գլխաւորապէս լեռնային մասերում և սեպտեմբերի 27-ին յարձակում է գործել Գանձակի գաւառի սահմանի վրա, իսկ հոկտեմբերի 3-ին նա այրեց և կողոպտեց Ջևանշիրի դատաւորը և շրջակայ թուրք գիւղերի ստացվածքները։ Խումբը կրակ արեց Աղդամից ուղարկված կազակների վրա»։—Ահա թէ ինչ կերպարանք է ստանում պաշտօնական կեղծիքը. հայը գնդակ արձակէ զօրքի վրա—դա ամենևին խելքի մօտ չէ, որովհետև հայերն իրանք են հրաւիրում զօրքերին գալու իրանց օգնութեան, կարգ պահպանելու և խաղաղութիւն վերահաստատելու, և երբ տեղական կառավարական մարմինները զլանում են կատարել իրանց անմիջական ֆունկցիաները—կարգ ու կանոնի պահպանութիւնը, հպատակների գոյքի և անձի պաշտպանութիւնը,—այն ժամանակ ի հարկէ նեղվածներն ու հալածվածներն ստիպված են լինելու իրանց անձը և գոյքը պաշտպանել՝ ինչպէս կարող են։

—

Անցեալ օրը երեկոյեան ժամը 7-ի մօտերը Թիֆլիսի Կիրօչնի փողոցում, մի անյայտ անձ ատրճանակի 3 հարուածով մահացու վէրքեր հասցրեց I քաղաքային դպրոցի տեսուչ Վ. Կ. Պրօկօֆիեվին, որը մեռաւ հիւանդանոցի ճանապարհին։ Չարագործը չէ ձերբակալված։

—

«Т. Л.»-ին հաղորդում են, որ Երևանում 1905 թւի փետրվարի 20—21-ի հայ թուրքական ընդհարման գործի նախնական քննութիւնը վերջացել է այժմ և գործն ուղարկված է Երևանի նահանգական դատարանը։ Ութ ամսվայ նախնական քննութեան արդիւնքը այն է եղել, որ մեղադրական ակտեր են կազմվել և դատի մատնվել հետևեալ անձերը. 1) Խաչատրեան, 2) Պետրոսեան, 3) Բարսեղեան, 4) Թադէոսեան և 5) Ակպէր-Բէրբալայ-Աբաս-օղլի։ Բնական է, որ այսուհետև կողոպտիչները, մարդասպանները և աւազակները, զգալով իրանց անպատիժ լինելը, —աւելի երես կառնեն և աւելի մեծ այլանդակութիւններ կանեն։

—

Մենք հաղորդեցինք, որ Ճուրբ հոգևորականութեան և ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչները, որոնք Թիֆլիս էին հաւաքվել քննելու կրօնական ռէֆօրմների որոշ հարցեր, դադարեցրին ժողովները, երբ ստացան մի տասնեակ թուրք գիւղերի հայերի ձեռքով կրակված լինելու յուզիչ լուրը։ Այժմ «Т. Л.»-ը հաղորդում է, որ ժողովները դադարել են ոչ այնքան նրբազգաց ջղերի գրգռման պատճառով, այլ նրա համար, որ թուրք ինտելիգենցիայի երկու թանգագին ակերը—Աղաևը և Թօփչիբաշևը պէտք է գան ժողովի։ Առանց նրանց ոչ մի ժողով երևի օրինական չէ կարող լինել թուրքերի համար։

—

Հոկտեմբերի 6-ին զինաւորված անյայտ մարդիկ յարձակվեցին Շիօ-Մղվիմի վրացական վանքի վրա։ Սկսվեց հրացանաձգութիւն, որի ժամանակ վիրաւորվեցին չորս մոնթեր։

—

Սեպտեմբերի 20-ին, կողոպտել են Սաղանի (Շորապանի գաւառ) եկեղեցին և տարել են 62 ր. արժողութեան եկեղեցական սպասներ։

—

«Ցնօբիս Փուրցէլի» լրագրի մէջ կարդում ենք. «Ինչպէս լսվում է, Ճիաթուրիում ապստամբութիւն է։ Կարգադրութիւն եղաւ զօրք ուղարկել այնտեղ»։

—

Սիղնաղում, որպէս հաղորդում են վրաց «Ցնօբիս Փուրցէլի» լրագրին, միշտ ընդհարումներ են տեղի ունենում թուշ-փշաւ հովիւների և լաւ զինաւորված թուրքերի միջև։ Աւազակ թուրքերը ոչ մի րոպէ հանգստութիւն չեն տալիս հովիւներին։ Թուշ-փշաւները դիմել են իշխանութեան՝ խնդրելով, որ թոյլ տան իրանց զինաւորվել։

—

Ռամանովկա մալական գիւղից պօստով մեզ ուղարկել են հարիւր րուբլու մի մուրհակ, որ Հին-Նախիջևանում 1904 թ. մայիսի 15-ին, այդ քաղաքի բնակիչ Մէշադի Մահմէդ Ասկէր օղլին տուել է Ալիաբադ գիւղի բնակիչ մահտեսի Ստեփան մահտեսի Գալստեանցին։ Այդ մուրհակը գտել են մալական ֆուրգօնչիները Նախիջևանում և այժմ ուղարկել են մեզ տիրոջ հասցնելու համար։ Մուրհակը մենք կուղարկենք Նախիջևան յաջորդ Թոմա վարդապետին՝ տիրոջն յանձնելու համար։

—

ՂԶԼԱՐԻՑ մեզ գրում են. «Տեղական հայոց եկեղեցու երէցփոխը խնդրում է մեզ յայտնել, որ Ղզլարի հասարակութեան մէջ հաւաքվել է Հին-Նախիջևանի վնասվածների օգտին 240 րուբլի և ուղարկվել յաջորդ Թովմա վարդապետին։»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ՏՈՒՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

8 հոկտեմբերի

ԲԵՐԼԻՆ, 7 հոկտ։ Նիւ-Եօրկի «Սէն» լրագիրը ուրախութեամբ հաստատում է գերմանական կայսրի աշխատանքի անաջողութիւնը ֆրանս-ռուս-գերմանական եռապետական դաշնակցութիւն կազմելու։ Ընդհակառակը՝ լրագիրը կարծում է, որ անգլօ-ճապօնական, ֆրանս-ռուսական և անգլօ-ֆրանսիական դաշնակցութիւններն անպատճառ պէտք է միանան և այդ 4 պետութիւնների միութիւնը կըստիպէ Գերմանիային ձեռք վերցնել բոլոր պատերազմական մտադրութիւններից և զինաթափ լինել և ընդունել միջնորդ դատարանի սկզբունքը։ Մ[illegible] ցեալ-Նահանգները համակրանքով կը վերաբերվեն, այդ համաշխարհային դաշնակցութիւնը, սակայն չի մտնի նրա մէջ։

ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ։ Նաւթի փոխադրութիւնով զբաղվող նաւատէրերը վճռել են կազմել մի սինդիկատ՝ ընդդէմ նաւթի մենավաճառների, որպէսզի բարձրացնեն նաւթի փոխադրութեան արժէքը—համեմատ նրա գնի։

ԼՕԴԶ։ Տեղական լրագիրը հաղորդում է, որ վերջին երկու օրում խօլերայի ոչ մի դէպք չէ պատահել։

ՍԻՄՖԵՐՕՊՕԼ, 7 հոկտ։ Այսօր առաջնորդին զեկուցին, որ Խէրսօնեան մենաստանից գողացված է Աստուածամօր շատ յարգված պատկերը։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Եմէնի նահանգը բոլորովին խաղաղացնող յաղթութիւնների պաշտօնական լուրերն այստեղ չեն հաւատում և ենթադրում են, որ՝ որովհետև այդ լուրն ստացվել է սուլթանի ծննդեան օրը, այդ պատճառով դիտմամբ չափազանցված է՝ ժողովրդի վրա տպաւորութիւն գործելու նպատակով։ Պաշտօնական հաղորդագրութեան միակ հաւանական կողմն այն է, որ Յէյզի-փաշան պատր[illegible]աստվում է անձամբ գնալ դէպի սիրիական սահմանները, որովհետև դրանով հաստատվում է այն լուրը, որ Ջէբէլ-Դուրզէի (Դիւրզիների) ապստամբութեան և Եմէնի խառնակութիւնների մէջ կապ կայ։—Այստեղի ազդեցիկ շրջաններում քիչ նշանակութիւն են տալիս այն բանին, որ պետութիւնները վախեցնում են սուլթանին, որ Թիւրքիայի անընդունակութեան պատճառով ստիպված են իրանք միջոցներ ձեռք առնել իրանց հպատակների ապահովութեան համար, հիմնել Կ. Պոլսում մի յանձնաժողով՝ հսկելու կառավարութիւնների վրա։

ՊԵՐԵՐԲՈՒՐԳ։ «Петерб. Газ.» լրագիրը հաղորդում է, որ մամուլի գլխաւոր վարչութեան մէջ ներկայումս 150-ից աւելի խնդիրներ կան նոր պարբերական հրատարակութիւնների թոյլատուութիւն խնդրող։

8 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Հոկտեմբերի 2-ից մինչև 5-ը Պրիվիսլեան շրջանում նորից խօլերայով հիւանդացան 26 մարդ, որոնցից մեռան 14. կրկնապատիկ պակաս քան անցեալ շաբաթ, երբ հիւանդացան 49 և մեռան 25 մարդ։

Հոկտեմբերի 2-ին Ներչինսկ բերվեց Մօնաստիրսկիից Մանջուրիայից այնտեղ եկած մի գիւղացի, որի վրա նկատվեց ժանտախտ. Մօնաստիրսկօե գիւղը զօրքով շրջապատված է։ Բժշկական կազմը Ներչինսկում ուժեղացնելու համար այնտեղ պահված է Կարմիր խաչի Պենզայի խումբը։

Պետական Դումայի ընտրողների (избиратель) և ձայնաւորների (выборщикъ) թիւ Պետերբուրգում ներկայումս որոշվեց այսպէս. Ադմիրալտեյսկի մասում 966 ընտրող, 5 ձայնատու. Կազանսկի մասում 357 ընտրող, 7 ձայնատու. Սպասսկի մասում 664 ընտրող, 14 ձայնատու, Կոլոմենսկի մասում 315 ընտրող, 9 ձայնատու. Նարվսկի մասում 298 ընտրող, 16 ձայնատու. Մոսկովսկի մասում 940 ընտրող, 20 ձայնատու. Ալէքսանդրովսկի մասում 406 ընտրող, 16 ձայնատու. Ռօժդեստվենսկի մասում 442 ընտրող, 14 ձայնատու. Լիտէյնի մասում 1155 ընտրող, 15 ձայնատու. Վասիլեօստրովսկի մասում 699 ընտրող, 13 ձայնատու. Պետերբուրգսկի մասում 614 ընտրող, 15 ձայնատու. Վիբորգսկի մասում 240 ընտրող։

«Нов. Вр.» լրագիրը հաղորդում է, որ միջնակարգ դպրոցի բարենորոգման յանձնաժողովը արդէն սկսել է իր զբաղմունքները։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Պահանջվում է 500,000 րուբլի գումար, որպէս զի Տաւրիկեան պալատը անյապաղ յարմարեցվի Պետական Դումայի համար։

Որովհետև անպատճառ Կառավարիչ Սենատի I բաժնի գործերը սաստիկ կը բազմանան Պետական Դումայի ընտրութիւնների վերաբերմամբ՝ այդ պատճառով բացվում է մի նոր դիւանատուն, որի պարտքն է այդ տեսակ գործերի առիթով ամենաշատը 5 օրվայ ընթացքում զեկուցանել Սենատին։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 7 հոկտ։ Քաղաքի դաօտային սկսեց յանձնել ռուսներին տեղական արսենալում պահվող այն զէնքերը, որ վերցրել էին ռուսական մարտանաւերից։

ՏՕԿԻՕ, 6 հոկտ։ Զինուորական իշխանութիւնները ոչնչացրին այն որոշումները, որ արել էին զինուորական դատարանները 1904 թւից սկսած ռուս գերիների վերաբերմամբ։—Ասում են, որ Եդուարդ Թագաւորը միկադօյին շնորհելու է Ջանգապանի շքանշանը։ Այդ առիթով գալու է Տօկիօ մի պատգամաւորութիւն՝ Կօննաուտի դքսի գլխաւորութեամբ։

ԱՏԼԱՆՏԱ, 8 հոկտ։ Ռուզվէլտը մի ճառ ասաց, որի մէջ մատնացոյց արեց, որ Միացեալ Նահանգները չեն կարող այլ ևս համբերել չինական բօյկոտը ամերիկական ապրանքների դէմ և պէտք է վերջ դնեն այդ բանին։ Անհրաժեշտ են որոշ միջոցներ, որոնց համար նա կը խնդրէ կօնգրէսի համաձայնութիւնը։ Ամերիկան իրաւունք ունի արգելել չինական գաղթականութիւնը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՇԻՒ

Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան

—

Այսօր, ժամի 10-ին, Արտիստական Թատրոնի դահլիճում տեղի է ունենալու Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովի նիստը, ուր պէտք է քննութեան ենթարկվեն, ի միջի այլ հարցերի, Ընկերութեան 1904/5 թ. հաշուետուութիւնը։

Օգտվելով առիթից, մենք քաղում ենք հե-

տնեալ տեղեկութիւնները Ընկերութեան 1904/5 թ. տարեշրջանի գործունէութեան մասին, Ընկերութեան հրատարակած հաշուեցուցակից։

Այդ հաշուեցուցակից երեւում է, որ 1904/5 տարվայ թատրօնական սեզօնի ընթացքում ընկերութիւնը կազմակերպել է 25 ներկայացում և ունեցել է ընդհանուր մուտք 11,358 80 կոպէկ։ Իսկ ծախք եղել է ընդամենը ր. 18,532 ր. 89 կոպէկ, որով ընկերութիւնը ունեցել է դէֆիցիտ 7,174 ր. 9 կոպէկ։ Այդ դէֆիցիտը ծածկված է հետեւեալ աղբիւրներից. 1) Անդամակցական վճարներով 899 ր. 2) Բարեգործական ներկայացումից 874 ր. 89 կ. 3) Նուիրատուութիւնից (որի մէջ Մանթաշեանի նոյն նպատակով տուած 5000 ր.) 5,350 ր. 20 կ. և 4) Գումարների տոկոս 50 ր.։

Տարվայ ընթացքում Ընկերութիւնն ունեցել է 3 պատուաւոր անդամ, 5 հիմնադիր անդամ, 41 մշտական անդամ և 158 գործադիր անդամ։

Մանրամասն տեղեկութիւններ Ընկերութեան գործունէութեան մասին կը հաղորդենք յաջորդ անգամ։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.

ՁԻԿՕՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի. ներքին և նեարդային

Զ. Ի. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ. և վիրաբուժութիւն։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.

Կ. Ի. ԳՋԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի

Ա. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ՇՉԵՐԲԻՆԻՆԱ—1½-2 ժ. մանկաբարձութեան և կանանց հ.

Գ. Ց. ԳՈՒՐԴԵՆՕՎ—1—2 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութիւն։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—5—6 ժ. ներքին և երեխայոց 5 և ծաղկահատ.։

Խ. Գ. ԱԲԵԱՆՑ—6—7 ժ. ներքին հիւանդ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7—7½ ժ.

Գ. Ա. ԱՐԴԱԶԻԱՆԻ. Կատարում է միկրօ-քիմիական և բակտերօլօգիական հետազօտութիւններ։

Վճարը 50 կ., չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ

բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

մշտական մահճակալներով։

Ելիզավէտինսկայա փողոց, 101, տէլէֆօն 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր։

Մ. Գ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆՑ 11—12 ժ.—միզասեռական, կաշուի և սիֆիլիս։

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆՑ 11—12 ժ.—նեարդային, ներքին հ.

Գ. Ն. ԴԷՄԻԴՕՎ—11—12 կ. կանանց հ. և մանկաբարձութիւն։

Ի. Ե. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆՑ 12—1 ժ. կանանց հ. և մանկաբարձութիւն։

Գ. Հ. ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ 12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Մ. Գ. ԿԻՄՕՆՏ. 1—2 ժ. վիրաբուժական հ.

Մ. Մ. ԷԼՁԻԵԱՆ 1—2 ժ. քթի, կոկորդի և ականջի հ.

Գ. Ա. ԲԷՅԷՐ—երեխայոց և ներքին հ.

Հիւանդանոցում բժշկում են հիպնօզով, կատարվում միկրօսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս և ծաղկահատութիւն և ստնտուների (кормилица) ընտրողութիւն։ Բժշկական խորհրդի համար վճարը 50 կոպ.։ Օպէրացիայի և համախորհրդի վճարը ըստ համաձայնութեան։ Գիշերօթիկ հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է ընդհանուր սենեակներից և առանձին նոմէրներից։

(Հ.ու.կ.) 10—100

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Կայսերական Թատրօնների արտիստ Լ. Դօնսկօյի անտրեպրիզ

Այսօր, կիրակի, հոկտեմբերի 9-ին,

I մասնակցութեամբ Գամբայի ՊԱՅԱՑԻ օպերա 2 գործ., երաժ. Լեօնկօվալլօի Թարգմ. Պրէաժնիշնիկօվի II ՌԻԳՕԼԷՏՏՕ օպերա 3 գործ. 4 պատկ. երաժ. Վերդիի Թարգ. Ամէմի։

Մասնակցում են տ.տ. Արցիբաշեվա, Միշեցկայեա, Կարպօվա, Զաելօվսկայեա, պ.պ. Գամբա, Կօլօտօվ, Սօկօլսկի, Դրակուլի, Տօմաշեվիչ, Վօլսկի, Դեմիանենկօ, Փիլիպպօվ և Շէին։

Գարեբը կը դնէ բալէտմէյստր պ. Բեկեֆի։

Ներկայացման կարգը I Պայեացներ II Ռիգօլէտտօ։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։

Վաղը, երկուշաբթի, հոկտեմբերի 10-ին, մասնակցութեամբ Ա. Գամբայի կը ներկայացվի ՀՈՒԳԷՆՕՏՆԵՐ օպերա 4 գործ. երաժ. Մէյէրբերի Թարգ. Ամէմի։

Պատրաստում են ներկայացնելու «ԶԱԶԱ» օպ. 4 գործ., երաժ. Լէօնկօվալլօի, Թարգմ Գօրչակօվայի։

Տոմսակները ծախվում են։

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԹԱՏՐՕՆ

Չորեքշաբթի, հոկտեմբերի 12-ին

Օր. Աստղիկ. Մասնակցութեամբ դերասաններ և սիրողների

կը ներկայացնէ

ՍԱՏԱՆԱՆ

Դրամա 2 գործ. հեղինակ Մարէկի

Անօ Լուսինեանի դերը կը կատարէ օր. Աստղիկը։

ՕՐՀԱՍԱԿԱՆ ԴԷԲԻՒՏ

Կատակ. 1 գործ. Թարգմ. Ալիխանեանի

Տեղերի գները 2 րուբլուց մինչև 30 կ.

Սկիզբը ժամը 8-ին երեկոյեան։

(Հ) 1—2

ԷԼԷԿՏՐՕ-ԲՈՒԺԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ

Բժիշկ Միխայել Գեդեվանովի

Ջղային հիւանդների ընդունելութիւնը

Առաւօտեան ժամի 12-ից մինչև 1-ը

Երեկոյեան ժամի 6-ից—7-ը

Կօրգանօվսկայա փող. № 20 Վերայում։ Սեփական տ., տէլէֆօն № 791։ (հ.շ.կ.) 13—150

ԲԺԻՇԿ Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Վերադառնալով արտասահմանից վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը նոր բնակարանում մասնաւորապէս սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. ամեն օր առաւ. 12—2 և 6—8 երեկ, Սօլօլակ. անկիւն Բեբուտօվսկի և Գասկեվիչ փողոցի № ց3/15 տուն Միրիմանեանի (նախկին օրիորդաց III գիմնազիայի տունը)։ (ա.օ) 3—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

նախկին օրդինատօր Մօսկվայի համալսարանի կլինիկայի

Վերսկսեց ընդունելութիւնը յատկապէս միզանցքասեռական, սիֆիլիսի և կաշու հիւանդութիւններ ունեցողներին։ Ընդունելութիւնն ամեն օր՝ 10—11 ժամին առաւօտեան և 5—7 ժամին երեկոյեան։ Ռուիշչեսկի փող. № 1, «պօժարնի կօմանդի» դիմացը. տէլէֆօն № 11.

(ա. օ.) 7—20

Բ Ժ Ի Շ Կ

Լեւոն Քամոյեան

Վերադարձաւ Կովկասեան Հանքային Ջրերից և վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը։ Միզանցասեռական, սիֆիլիս և կաշուի հիւանդութիւններ։ Առաւօտեան 9—12 ժամ, երեկոյեան 3—8 ժամ։ Միքայէլեան փողոց, № 55։ (ա. օ. յ. օր.մ.) 20—30

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Բ. Նաւասարդեան

Վերադարձաւ ևստանձնելով իր «ԱՌԱՋԻՆ Մ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ», վերսկսեց բժշկական գործունէութիւնը։ 7—20

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Ա. Քարաճեան

Ընդունում է ներքին և ջղային հիւանդութիւն ունեցողներին առաւօտեան 9—11 ժ.։ Երեկոյեան 5—7 ժ. Վելիամինօվսկայա փողոց, տ. Սաֆարօվի, № 13. տելեֆօն № 1061։ (շ. ե. հ. 9—20

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է

Մի կտոր հող 186 քառ. սաժ. և մի փոքրիկ տուն հետը 25,000 րուբլով։ Տեղեկութիւնների համար դիմել Վելիկօկնեաժսկի փողոց, № 42, II Չլասիքական գիմնազիայի շարքում։ (կ) 2—2

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Մ. Գ. Տէր-Մազմանեանց

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երեւանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, բնակարան Լալայեանցի բնակարան։

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԷՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային և սիֆիլիտիքական հիւանդութիւնների,—ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 12 ժ.—1 ժ, երեկոյեան 6 ժ.—9 ժ.։ Կուկիա, Սեմեօնօվսկայեա փ. № 20.

(ե. հ. շ. կ.) 30—30

Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցու եկեղեցական ծխական հոգաբարձութիւնը սրանով յայտնում է որ

Ս. ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՕՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑԸ

վերաբացվում է, առ այժմ I, II և III բաժանմունքներով։ Ուսման վճար որոշված է տարեկան 20 ր., վճարելիք կիսամեակներով 10-ական ր.։ Աշակերտուհիներ ընդունելու խնդիրքները (ծննդեան և ծաղկի վկայականներով միասին) մատուցվում են հոգաբարձութեան անդամ պ. Ա. Արասխանեանցին Մողնու գաւթի շինութեան մէջ ամեն օր, ժամ 12—2-ին։ Ուսման սկզբի մասին կը ծանուցվի առանձին։ (ու. կ.) 3—3

Գուտտենբերգ

գրավաճառանոցը յայտնում է ի գիտութիւն վերաբացւող հա. դպրոցների, որ ընդունում է ամեն տեսակ դասական եւ բրբերցանութեան գրքերի պատուէրներ, որ կատարում է ամենայն ճշդութեամբ։ Նոյն տեղը վաճառվում են

Ղ. Աղայեանի աշխատութիւնից՝ Մայրենի լեզու ա. տարի . . . — 20
» » բ. » . . . — 30
» » գ. » . . . — 70

Յ. Առաքելեանի աշխատութիւնից՝ Մայրենի լեզու ա. տարի. . — 25
» » բ. » . — 30
» » գ. » . — 40

Քերականութիւն . . . . — 25

Գումարով գնողներին զեղչ։ Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ «Гуттенбергъ», Г. И. Галустянцу. 1—2

ԱՐՏԻՍՏԻՔԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 10-ին

Հայոց դրամատիկ ընկերութեան խումբը

կը ներկայացնէ

Առաջին անգամ Երկ. Շատրեանի կօմէդիան

ՑՐԻՑ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

3 արարուածով, Թարգ. Մ. Նաւասարդեան

Վ Ե Ր Ջ Ը

Ա Ռ Ա Ջ Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Վօդ. 1 արար., Չեխօվի, Թարգ. Գ. Աւետեանի։

Մասնակցում են. տ.տ. Աւետեան, Նօնիկեան, Վարդուհի, պ.պ. Աւետեան, Բերօյեան, Զարիֆեան, Միրադեան, Յարութիւնեան, Պետրոսեան, Վրոյր և ուրիշներ։

Սկիզբը ժամը ճիշդ 8-ին։

Տեղերի գները սովորական են։

Վարչութեան հերթապահ անդամ Ռ. Յովհաննիսեան։

2—2 Ռեժիսեօր՝ Ս. Քափանակեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԸ

Հոկտեմբերի 10-ին կը տեղափոխվի ձմեռվայ շէնքը, ուր հոկտեմբերի 18-ից ամենայն օր երեքշաբթի օրերը կը լինեն սիրողների սովորական ներկայացումները և ընտանեկան երեկոյթներ, մասնակցութեամբ սազանդարներ և զինւորական երաժշտութեան։ Անդամների և կանդիդատների ընտանիքները ներկընդունվեն կօնտրմարկաներով, իսկ հիւրերն ընդհանուր ձեւով՝—մի րուբլի վճարով ամեն մի անձից։ (ա.օ.) 3—3

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Զգրաշէնի Ս. Աւետեաց եկեղեցու ծխական ուսումնարանների հոգաբարձութիւնը խնդրում է նոյն եկեղեցու ծխականներին, կիրակի, ամսիս 9-ին, ժամը 11-ին, շնորհ բերել Զգրաշէն խորհրդակցելու այդ ուսումնարանները պահպանելու հարցի մասին։ 2—2

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ս. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

Մասնագէտ Աչքի հիւանդութիւնների, վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը։ Առաւօտեան 1—3 ժամը. երեկոյեան 5—6 ժամը։ Սօլօլակսկայա փող. սեփ. տ.։ 14—25

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Թադէոսեան

Վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը, 9—11 ժ. առաւօտեան, և 6—7 ժ, երեկոյեան։ Գրիբօյեդօվսկայա փող., տ. 15, տէլէֆօն 1000։

(ե. հ. կ.) 9—10

Բ Ժ Ի Շ Կ

Լեւոն Օհանջանեան

Մասնագէտ միզային, վեներական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւնների։ Ընդունում է առաւօտեան 9-ից մինչև 11 ժամը, երեկոյեան 6—9 ժամ.։ Կանանց և երեխաների համար 11—12 ժ.։ Հասցէն անկիւն Գօլօվինսկի պրօսպէկտի և Կադետսկայեա փողոցի, տուն Թամամշեանի։ Մուտքը Կադետսկի փողոցից № 2. (ա. օ.) 40—300

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Երկու սեռի անձանց համար

(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական, եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առեւտրական Թուաբանութիւն և Թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առեւտրական և բանկային. 3) Առեւտրական Թղթակցութիւն. 4) Առեւտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առեւտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա։ Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը։

Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А.И. Теръ-Каспарову.

(Հ. կ.) 27—30

Магазинная вывѣска

Рисунокъ утв. Отд. пром. и торг. М. Фин.

ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ
ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ
ШВЕЙНЫЯ МАШИНЫ

КОМПАНІИ ЗИНГЕРЪ

Необходимы для домашняго употребленія. Образцовы въ конструкціи и исполненіи. Продаются только въ магаз. Комп. Зингеръ.

Отпускъ машинъ съ платежемъ **отъ 1 рубля въ недѣлю.**

Безплатное обученіе шитью и моднымъ художественнымъ вышивкамъ.

Остерегайтесь поддѣлокъ!

Ручныя машины съ высокимъ рукавомъ во всѣхъ нашихъ магазинахъ отъ **25 руб.**

Болѣе 1200 собственныхъ магазиновъ по всей Россіи!

THE SINGER MANFG. CO. TRADE MARK

фабричное клеймо которымъ снабжены машины.

ԿԱՐԻ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ ԶԻՆԳԵՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Վաճառվում են միայն Ընկերութեան սեփական խանութներում։ Աւելի քան 1200 խանութ Ռուսաստանի Կայսրութեան ամեն քաղաքներում։ Խանութները ճանաչվում են Ռուսաց «З» տառը ձեւակերպող ցուցանակներով, համաձայն ֆինանսների մինիստր.—Արդիւնաբեր. և Առեւտր. բաժնի հաստատած նկարին։ Զգուշացէք կեղծիքներից։ Մեքենաները տրվում են սկսած շաբաթական 1 րուբլի վճարից։ կ. ՀԼ—25